

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU

Media-alan koulutusohjelma

Emmi Orava

SKITSOFRENIAN ILMENTYMINEN HAHMOKUVAUKSESSA

Opinnäytetyö

OPINNÄYTETYÖ
Huhtikuu 2017
Media-alan koulutusohjelma

Länsikatu 15
80110 JOENSUU
013 260 600

Tekijä
Emmi Orava

Nimeke
Skitsofrenian ilmentyminen hahmokuvauksessa

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia paranoidista skitsofreniaa ja sen ilmentymistä hahmokuvauksessa, sekä perehtyä realistisen ja uskottavan hahmon luontiin. Työssä käydään läpi hahmonluonnin peruspilareita, skitsofrenian teorian tietoa ja sitä, miten lääketieteelliset faktat voidaan sisällyttää fiktiiviseen hahmoon sekä tarinaan uskottavasti ja todenmukaisesti. Lääketieteellinen tietopohja perustuu ICD-10 taudinkuvaan skitsofreniasta sekä lukemiini teoksiin psykoterapiasta sekä hahmonluonnista.

Hahmonluonnissa perehdytään hahmon historiaan, persoonallisuuteen, tavoitteisiin sekä hyödyllisyyteen tarinan lähtökohtien kannalta, ja kuinka nämä tekijät tulee ottaa huomioon, kun luodaan psyykkisesti sairasta hahmoa. Skitsofrenia aiheuttaa henkilön persoonallisuuden pirstaloitumisen, joten sairastunutta hahmoa voi olla haasteellista kuvata tai käsitellä oikein. Opinnäytetyöni pyrkii selkeyttämään sitä, millä skitsofreenistä ja mielisairasta hahmoa rakennetaan ja kuvataan fiktiivisessä teoksessa.

Uskottavaan hahmoon on kuitenkin monta tietä. Pysin opinnäytteelläni avaamaan uusia näkökulmia kirjoittajalle, jonka tavoitteena on ymmärtää syvemmin hahmonluontia ja siihen liittyviä seikkoja.

Kieli
suomi

Sivuja 39
Liitteet 4
Liitesivumäärä 21

Asiasanat
Skitsofrenia, hahmonluonti, mielenterveys, käsikirjoitus, luova kirjoittaminen

	<p>THESIS April 2017 Degree Programme in Communication</p> <p>Länsikatu 15 80110 JOENSUU 013 260 600</p>
<p>Author Emmi Orava</p>	
<p>Title Schizophrenia appearing in character development</p>	
<p>Abstract</p> <p>The objective of the thesis is to research paranoid schizophrenia, its depiction in characters, and to study in creating a realistic and believable character. The thesis will explore the basics of character creation, the theory of schizophrenia, and how to incorporate medical facts into both a fictional character and a story in a believable and realistic fashion. Trivia about schizophrenia and character creation in this thesis is based on ICD-standard diagnostic tool and the books I have read.</p> <p>Character creation studies the character's history, personality, objectives and usefulness and how to factor a serious mental disorder into a character. Schizophrenia will cause a person's personality to shatter so a mentally ill character can be challenging to depict or cover correctly. My thesis tries to clarify the pattern used to build schizophrenic and mentally ill characters in fictional stories.</p> <p>There's many ways to create a believable character. The thesis aims to open up new perspectives for writers who want to understand character creation and the things it contains more deeply.</p>	
<p>Language Finnish</p>	<p>Pages 39 Appendices 4 Pages of Appendices 21</p>
<p>Keywords Schizophrenia, character development, mental health, scriptwriting, screenwriting, creative writing</p>	

Sisältö

1	Johdanto	7
2	Hahmonluonti.....	7
2.1	Hahmon lähtökohdat	8
2.2	Hahmon ydin.....	9
2.3	Hahmohistoria	10
2.4	Hahmon persoonallisuus	12
2.5	Hahmot eri formaateissa.....	14
2.5.1	Kirjallisuus	14
2.5.2	TV ja elokuva.....	16
2.5.3	Kuunnelma ja teatteri	17
2.6	Hahmon loppu	18
3	Skitsofrenian kuvaus	19
3.1	Taudinkuva.....	19
3.2	Syyt	21
3.3	Hoito	22
4	Skitsofreenisen hahmon rakentaminen	23
4.1	Miksi skitsofrenia	23
4.2	Kim Lee.....	24
4.3	Ilmentyminen hahmokuvauksessa	28
4.3.1	Kerrontamuoto	28
4.3.2	Historia	30
4.3.3	Persoonallisuus.....	32
4.3.4	Kohtalo	34
4.4	Hulluus – kuinka kuvailla sitä	35
5	Pohdinta	37
	Lähteet.....	39

Liitteet

Liite 1	Prologi
Liite 2	Luku 2
Liite 3	Luku 6
Liite 4	Luku 26

Sanasto

Antagonisti	Tarinan päähenkilön, protagonistin opponentti, vastustaja (Swain, 1990, 101).
Dissosiatiivinen amnesia	Muistinmenetys, jonka aikana henkilö ei kykene muistamaan itselleen traumaattista tai häpeällistä ajanjaksoa tai henkilöä (Staniloiu & Markowitsch, 2012, 103).
Etiologia	Syy-seuraustutkimusta. Etiologia tutkii miten ja miksi asiat tapahtuvat. Termiä käytetään muun muassa lääketieteessä, fysiikassa ja biologiassa. (Henriksson, Lönnqvist, Marttunen, Partonen, 2017, 160)
ICD-10	International Classification of Diseases. Maailman terveysjärjestö WHO:n luoma tautinimikkeiden luokitus. Versio 10 otettiin käyttöön Suomessa 1996. (Henriksson, Lönnqvist, Marttunen, Partonen, 2017, 63)
Katatonia	Motoristen kykyjen häiriö. Voi sisältää pakkoliikkeitä tai paikoilleen jähmettymistä sekä piittaamattomuutta ulkoisista ärsykkeistä. (Henriksson, Lönnqvist, Marttunen, Partonen, 2017, 222)
Perushahmo	Suomennos termistä ”stock character”. Hahmo, joka on stereotyyppinen ja ei tarvitse enempää selittelyä ollakseen katsojalle tai lukijalle ilmeinen. Esimerkiksi ”neito pulassa” tai ”viisas tietäjä”. (Letwin & Stockdale, 2008, 133)
Protagonisti	Tarinan päähenkilö, sankari tai sankaritar (Corbett, 2013, 311).

Psykoosi	Mielentila, missä ihmisen todellisuudentaju on heikentynyt, eikä hän erota harhaa todesta (Henriksson, Lönngvist, Marttunen, Partonen, 2017, 69).
Tagi	Ominaisuus ihmisessä tai asiassa, jonka avulla hänet voidaan luokitella johonkin ryhmään. Esimerkiksi ”kaunis” tai ”ruma”. (Swain, 1990, 22)
Yhdistelmäahmo	Hahmo, joka perustuu jo olemassa olevaan ihmiseen tai toiseen fiktionaaliseen hahmoon (Corbett, 2013, 68).

1 Johdanto

Opinnäytetyöni käsittelee hahmonluontia sekä skitsofreenisen hahmon todenmukaista kuvailua fiktiivisessä mediassa. Käsittelem hahmonluontia itsenäisesti, paranoidisen skitsofrenian piirteitä, oireita sekä hoitoa ja näiden tekijöiden liittämistä skitsofreeniseen hahmoon. Referenssinä käytän kirjallisen teokseni ”Lasiseiniä” lukuja ja selvitän, kuinka olen rakentanut kirjan päähenkilön Kim Leen vastaamaan paranoidisen skitsofrenian taudinkuvaa realistisesti sekä uskottavasti.

Olen käsikirjoittajana keskittynyt vahvojen ja todenmukaisten hahmojen luontiin. Halusin opinnäytetyöni heijastuvan tähän vahvaan osaamisalueeseeni luovassa kirjoittamisessa. Pyrin opinnäytteelläni rakentamaan selkeän kuvan skitsofreniasta sekä sen implikoinnista fiktiiviseen hahmoon ja mahdollisista ongelmista ja niiden ratkaisusta, mitä kirjoittaja voi kohdata skitsofreniaa sairastavan hahmon kohdalla. Hahmonluontiin ei ole yksiselitteistä kaavaa, ja jokaisen kirjoittajan maailmankuva sekä tekstin tuottaminen on erilaista ja kumpuaa erilaisista lähtökohdista. Tavoitteenani onkin selkeyttää hahmonluonnin peruspilareita ja auttaa kirjoittajaa näkemään hahmonsa eri kulmasta sekä ottamaan huomioon asioita, jotka eivät välttämättä ole nousseet omassa prosessissa esille.

Kirjoittaminen ei kuitenkaan ole eksaktia tiedettä, joten en voi luoda ohjekirjaa siitä, kuinka todenmukainen hahmo kirjoitetaan mihinkin mediamuotoon. Pyrin kuitenkin luomaan kultaisia ohjenuoria siihen, kuinka saada lukija tai katsoja kiinnostumaan, innostumaan ja uskomaan fiktionaaliseen hahmoon. Silloinkin, kun tiede rajoittaa luovuutta ja kirjoittajan pyrkimys on pysyä tieteellisissä faktoissa ja saada lukija uskomaan hahmoon, ottamaan tämän todesta.

2 Hahmonluonti

2.1 Hahmon lähtökohdat

David Corbett kirjoittaa kirjassaan ”Art of Character” hahmojen olevan pääsääntöisesti lähtöisin tarinasta, alitajunnasta, inspiraatiosta musiikkiin, taiteeseen tai luontoon, oikeista ihmisistä sekä yhdistelmäahmoista (Corbett 2013, 31). Hahmoa luodessa inspiraatio häneen voi lähteä kuitenkin mistä tahansa ympäröivästä maailmasta tai omasta mielikuvituksesta, joka onkin kirjoittajan tärkein työkalu luovassa kirjoittamisessa. Harvoin mikään tarina on kuitenkaan hahmolähtöinen; J.K. Rowlingin kirjoittamassa kirjassa Harry Potter ja viisasten kivi(1997) taikamaailma tuskin rakentui Harry Potterin hahmon ympärille, vaan Harry muokkaantui ajan saatossa tarinalle ja sen lopputulokselle hyödylliseksi hahmoksi, jonka näkökulmasta lukija kokee tarinan ja sen tapahtumat. Jos kirjat olisi kirjoitettu Harryn arkkivihollisen Lordi Voldemortin näkökulmasta, kirjan maailma olisi silti sama, mutta se koettaisiin eri tavalla. Tarinalla olisi todennäköisesti sama lopputulos, mutta sen näkökulma olisi muuttunut täysin. Lopussa Harryn voittaessa Voldemortin, lukija ei olisi välttämättä iloinnut pahan velhon kuolemaa, vaan suri seitsemän kirjan verran seuraamansa hahmon häviämistä taistelussa, joka oli hänelle elintärkeä.

Tarina koetaan sen protagonistin avulla, ja tämän luonne, historia ja mielipiteet muokkaavat lukijan kuvaa ympäröivästä maailmasta sekä tarinan tapahtumista ja muista hahmoista. Lukija on päähenkilön matkassa koko tarinan ajan, joten tämän täytyy olla kiinnostava, tunteita herättävä sekä mukaansatempaava yhtä lailla kuin tarinan juonenkin. Muuten lukija ei palaa enää tarinan pariin tai jaksa lukea sitä muutamaa lukua pidemmälle. Myös kirjoittajan itse täytyy välittää ja innostua hahmostaan kirjoittaakseen hahmon ansaitseman tarinan, ja jaksakseen palata hahmon pariin teoksen tai jatko-osien edetessä. Jos kiinnostus hahmoon ja tämän elämään sekä valintoihin lopahtaa kesken tuotoksen, voi se aiheuttaa tarinalle ja sen lukijoille epämiellyttäviä ja kenties vihastuttaviakin juonenkäänteitä. Hahmot ovat kenties tarinanluonnin vaikein osa-alue, mutta kiistämättä niistä tärkein. (Lodge, 67). Tapahtumat rakentuvat heidän ympärilleen, ja heidän on oltava mielekkäitä, persoonallisia ja mieleenpainuvia.

Lähtökohtaisesti hahmon tulisi aina olla ihminen; inhimillinen olio, joka muistuttaa lukijaa oikeasta ihmisestä, vaikkei tämä olekaan todellinen. Hahmon täytyy kuitenkin

tuntua todelta ja olla uskottava miljööstä riippumatta. Fantasiamaailmoissa esiintyy erilaisia rotuja, kuten haltioita ja kääpiöitä, ja näitä käytettäessä kirjoittajan täytyy osata erotella rotukohtaiset erot ihmisestä. Suuri osa kirjallisuuden hahmoista ovat kuitenkin tavallisia kuolevaisia kaksijalkaisia, ja keskitynkin seuraavissa kappaleissa nimenomaan humanin, inhimillisen ja uskottavan fiktiivisen ihmishahmon luontiin.

2.2 Hahmon ydin

Jokainen hahmo tarvitsee on tarkoitus. Luodulla hahmolla, olipas sitten sivu- tai päähenkilö, on oltava tarinalle toiminnallinen tehtävä ollakseen relevantti ja tärkeä teokselle. Sama pätee myös kuvailtuihin asioihin ja esineisiin. Kirjoittajan ei tarvitse mainita maalaistalon pihalla seisovaa vanhaa ja ruosteista pyörää, ellei protagonistilla käytä sitä tulevaisuudessa pakovälineenä puukotettuaan talon isännän alkoholinkatkuisen riidan päätteeksi. Samalla maalaistalon naapurissa asuvaa pariskuntaa ei tarvitse sisällyttää tarinaan hahmoiksi, elleivät he ole estämässä puukotusta tai kenties auttamassa protagonistia pakenemaan, sillä talon isäntä oli heille velkaa tuhansia euroja ja he janosivat kosta. Jokaisella hahmolla täytyy olla jonkinlainen agenda esiintyäkseen tarinassa, ellei tämän tarkoitus ole vahvistaa tietyn kohtauksen tunnelmaa tai luonnetta. Cocktail-juhliissa suurlähettilään käsipuolessa roikkuva suttuisen näköinen nainen voi kuitenkin olla tärkeä osa itse suurlähettilään hahmoa ja olla tälle ikään kuin asuste. Se voi kertoa tämän misogynisesta persoonasta tai petturin luonteesta yhdistettäessä vihkisormukseen vasemmassa nimettömässä. Tällöin suttuisella naisella on tarkoitus tarinassa.

Hahmolle itselleen ja tämän uskottavuudelle tärkein tekijä on kuitenkin se asia, mikä työntää häntä eteenpäin. Se on jokin, mikä saa hänet liikkeelle ja kyky välittää jostakin asiasta. (Swain 1990, 1) Kun hahmo välittää jostakin, se saa hänet kulkemaan kohti päämääräänsä, oli se sitten mikä tai kuinka mahdoton tahansa. J.R.R. Tolkienin klassikkoteoksessa ”Taru sormusten herrasta” Frodo Reppuli saa tehtäväkseen kuljettaa taikasormuksen toiselle puolelle Keski-Maata ja tuhota sen. Matka on vaikea, miltei mahdoton, mutta hänen rakkautensa kotipaikkaansa Kontua ja hänen ystäviään kohtaan työntää häntä eteenpäin. Halu selviytyä tai pelastaa jotain itselle rakasta, oli se sitten toinen ihminen, esine tai paikka, ovat hyviä esimerkkejä hahmojen kyvystä välittää

jostakin. Esimerkkejä on yhtä monta kuin on hahmojakin. Ihminen, joka ei välitä kuoleeko vai elääkö ei ole kiinnostava, eikä hänen ympärille voi rakentaa mielenkiintoista tarinaa.

Tuomas Kyrö kuvailee teoksessaan ”Miелensäpahoittaja” (2010) mainion esimerkin ihmisestä, joka välittää pienen pienistä asioista; sellaisistakin, jotka ei monilla juolahtaisi edes mieleen. Päähahmon kyky takertua pieniinkin yksityiskohtiin ja pahoittaa niistä mielensä on tämän ydin; se, joka tekee hahmosta tämän itsensä. Jokaisella on jonkinlainen päämäärä, ja tarinamme kehkeytyy sen tavoittelemisen ympärille. Asian ei tarvitse olla suuri, eikä hahmon tarvitse olla siitä tietoinen. Riittää, kun se vain käy ilmi tarinan kulussa.

2.3 Hahmohistoria

Halusimme tai emme historiamme muokkaa käsitystämme maailmasta, muista ihmisistä sekä itsestämme persoonana ja ihmisenä. Tämä pätee myös fiktiivisiin henkilöihämoihin. Hahmon historia ja menneisyyden tapahtumat ovat muokanneet hänestä sellaisen kun hän on, hänen ajatusmaailmansa ja koko sen tavan, millä hän katsoo maailmaa. Ymmärtääkseen hahmon nykyhetkeä sekä tulevaa, täytyy kirjoittajan ymmärtää myös hahmon taustat. (Swain 1990, 61) Hahmon tausta määrittää hänet, ja se koostuu monesta yhteistekijästä. Miten hahmon menneisyys on muokannut häntä ihmisenä? Kuinka hän käyttäytyy missäkin tilanteessa, ja miksi? Onko hahmon historiassa kipeitä, ylitsepääsemättömiä muistoja tai traumoja? Suuria ilon ja onnistumisen tunteita? Kaikki tämä kumpuaa hahmohistoriasta.

Miljöö, johon hahmo syntyy, tulee olemaan hänen alitajunnassaan tämän väistämättömään loppuun saakka. Ympäristön varallisuus ja kulttuuri muokkaavat sosiaalisia normeja ja hahmojen käyttäytymistä, ja sitä tapaa, miten he ajattelevat itsestään ja mitä he vaativat itseltään. Rikkaaseen perheeseen syntyneellä hahmolla on erilaiset lähtökohdat elämään kuin keskitulolisella, ja hän rikas perheenäiti suhtautuu rahaan varmasti eri tavalla kuin huonosti toimeen tulevan perheen äiti. Kulttuuri muokkaa ihmistä ja tämän ajattelutapaa alinomaa, ja englantilaisella hahmolla on

erilaiset käyttäytymistavat sosiaalisissa tilanteissa kuin kiinalaisella. Myös uskonto muokkaa ihmisen käsitystä maailmasta. Kristinuskossa kasvatettu hahmo voi itseensä kohdistuneen vääryyden kohdatessa opetetusti kääntää toisenkin posken viholliselleen lyötäväksi. Ateistisessa perheessä kasvanut taas saattaisi lyödä takaisin, ellei häntä ole kasvatettu jonkin muun kuin uskonnon avulla toimimaan toisin konfliktitilanteissa. Hahmo voi kuitenkin oppia uusia käyttäytymistapoja vanhojen rinnalle, muttei kuitenkaan liikaa, sillä kiinnostava hahmo ei opi virheistään. Tarinan edetessä hahmon täytyy pysyä omana itsenään. Kehityksen täytyy olla vertikaalista, ei horisontaalista. (Nikkinen, Vacklin 2012, 36) Hahmo saa oppia uusia asioita ja kasvaa ihmisenä, mutta sisimmässään hänen täytyy pysyä samana ihmisenä. Sen sijasta että hänen maailmankatsomuksensa laajentuisi, sen pitäisi syventyä.

Elämäkokemukset ja traumat muokkaavat persoonaa ja heidän käyttäytymismalleja yhtäläillä, ja suuret onnentunteet tai järkytykset menneisyydessä voivat tuoda hahmolle joko hyviä tai huonoja assosiaatioita tulevaisuudessa. Tietty tuoksu voi saada heidät onnelliseksi tai jokin ärsyke täysin pois toltaan. Näihin tuntemuksiin liittyy menneisyyden kokemukset. Jos hahmoa on lapsena purrut koira, hän saattaa aikuisenakin pelätä koiria. Kenties hän on niin eläinrakas, että edes aggressiivinen hyökkäys ei ole saanut häntä reagoimaan negatiivisesti koiriin, mutta hän on silti varautunut saksanpaimenkoirien lähetyvillä. Leikatun nurmikon tuoksu tuo hahmolle mieleen lapsuuden kesät ja vaniljajäätelön. Maalla lapsuutensa asunut, nykyään kaupungissa uraa luova lakinainen saattaa raskaan työpäivän jälkeen avata vaniljajäätelöpaketin piristääkseen itseään ja päästäkseen hetkeksi irti kiireisestä elämästään. Suuret tragediat tuntuvat kuitenkin olevan vallitseva teema monen protagonistin takana, ja joskus viha, suru ja pelko ovat onnellisuutta ja rohkeutta suurempia voimia. Jokin epäoikeudenmukaisuus hahmon menneisyydessä saa heidät aina havahtumaan ja ohjailee tämän käyttäytymistä. Voldemort murhasi Harry Potterin vanhemmat, ja hän tekee kaikkensa päihittääkseen tämän tarinan viime metreillä. Tekeekö Harry sen vain pelastaakseen koko maailman peruuttamattomalta tuholta, vai onko mukana kostonjano hänen lapsuutensa tuhoamisesta? Tässä ilmenee taas hahmon kyky välittää jostakin, ja hänen syynsä tehdä mitä tekee.

2.4 Hahmon persoonallisuus

Persoonallisuus on hahmon tärkein tekijä ja rakentaja, jonka varaan laskeutuu paljon. Se muodostuu hahmon historiasta, geneettisestä perimästä ja ympäristössä, jossa hän on varttunut. Persoonaa määrittää miten, hahmo toimii tietyissä tilanteissa, mitä hän ajattelee eri asioista, mikä liikuttaa häntä, mikä saa hänet vihaiseksi ja mikä onnelliseksi. Länsimaalaisen hahmon käytös ja persoonaa poikkeava itämaisen hahmon käytöksestä, kristityn hahmon persoonaa pakanasta ja miehen persoonaa naisesta, ainakin joiltakin osin. Hahmon pitää kuitenkin olla mieleenpainuva ja erikoinen, eikä osa harmaata massaa. Jotta lukija kiinnostuu tästä. Stereotyyppijä täytyy uskaltaa rikkoa sävyyttääkseen ja puhutellakseen lukijaa. Siksipä japanilainen sukkanauhoihin pukeutunut kristitty bisnesmies, joka osallistuu perheeltään salaa seksuaalivähemmistöjen illanviettoihin voi olla kiinnostava hahmo. Hän rikkoo jokaista ennakkoluuloa ja odotusta mitä japanilaiselta kristityltä perheenisältä voisi päälle päin odottaa. Myös kristitty japanilainen on itsessään jo stereotypiaa ja ennakkoluuloa rikkova kaava, josta voi päätellä hahmon kuuluvan vähemmistöön ja sen hankaloittavan tai muuttavan tämän elämää ja persoonallisuutta itsessään.

Nämä ominaisuudet, ”tagit”, kirjoittajan täytyy itse päättää hahmoa luodessa. Niiden täytyy olla kirjoittaja itseään innostavia ja hänen mielestä kiinnostavia lisiä hahmon olemukseen (ja sellaisia, mistä hän viitsii ja osaa kirjoittaa, mihin hän ei tylsisty). Adjektiivit, joilla hahmoa kuvaillaan on oltava vahvoja ja yksityiskohtaisia, jotta lukija osaa muodostaa tästä oikean kuvan. Naista ei kannata kuvailla vain sanalla ”kaunis”, vaan se pitää perustella. Mikä tekee hänestä kauniin, ja miksi se on tärkeää tuoda esille? Kenen mielestä hän on kaunis? Onko naisen pakko olla yhteiskunnan standardien mukaan kaunis? Vaatiiko tarina sitä? Jos vaatiikin, mitä muuta sisältöä hahmossa on kuin tämän ulkonäkö. Mitäpä jos nainen olisikin luotaantyöntävän näköinen, ja tämä hankaloittaisi hänen ydintään ja tarkoitustaan, toivoa päästä naimisiin ja tulla äidiksi. Kirjallisessa tekstissä hahmosta lukiessaan lukija ei näe hahmoa muuten kuin mielikuvituksensa avulla. Kauneus ei riitä tekemään tästä mieleenpainuvaa, vaan hän tarvitsee muitakin ominaisuuksia ollakseen kiinnostava. Kun kauniiseen lisää ominaisuudet lyhyt, kovaääninen, päättäväinen ja tyly, tuntuu hahmo heti todenmukaisemmalta, aidolta. Jos taas ”rumaksi” kuvailtu nainen olisi kiltti, heleä-

ääninen ja avulias, hänen tavoitteensa tuntuu vuorostaan taas saavutettavalta. Liian tylsät, sisällöttömät, ennalta arvattavat sekä kliseet protagonistit eivät säväytä lukijaa eivätkä kirjoittajaa.

Jotkut asiat hahmossa ovat yksiselitteisiä, mutta kaikkia ominaisuuksia ei voi selittää pelkällä intuitiolla ja tarinan tarpeella. Hahmo ei voi pelätä kuollakseen käärmeitä vain siksi, että pelkää niitä. Siihen täytyy olla jokin syy, joka voi löytyä hahmon historiasta tai tietopohjasta. Ehkä häntä on lapsuudessa puraissut kyy keskellä hiekkatietä, ja tämä negatiivinen muisto yhdistettynä kipuun tuottaa käärmeistä ja hiekkateistä ikävän assosiaation menneisyyteen. Tai ehkä hän on vain lukenut käärmeiden vaarallisuudesta, eikä siksi halua olla niiden kanssa samassa tilassa. Toinen hahmo taas on ollut tekemisissä käärmeiden ja matelijoiden kanssa koko ikänsä, sillä hänen enonsa omistaa lemmikkieläinkaupan. Jokaiseen yksityiskohtaa ei tarvitse mennä kuitenkaan liian syvälle. Hahmo voi vihata kahvin makua vain siksi, koska hän vihaa kahvin makua. Sen piristävällä vaikutuksella ei tarvitse olla merkitystä, eikä yksittäisen ihmisen makutuntemuksia voi arvostella. Joillain asioilla ihmisen persoonassa ja tavassa, jolla hän kokee maailmaa ja sen ärsykyitä ei tarvitse olla sen suurempaa syytä.

Hyvin jäsenneltyä hahmoa ei voi kuitenkaan luoda ilman suurempaa syventymistä tämän sielunmaailmaan ja niihin syihin, miksi hän tekee niin kuin tekee ja ajattelee kuin ajattelee. Hän ei voi haluta murhata siskonsa miestä vain siksi, että haluaa murhata tämän; sille on oltava jokin syy. Toisaalta taas mielipuolelle, jonka käytös on muutenkin järkeä vailla, murhanhimo voi olla tarpeeksi hyvä syy murhata kuka tahansa, mutta murhanhimolle täytyy olla jonkinlainen perustelu. Joko fysiologinen tai psykiatrinen. Mielipuolen siskon aviomies saattaa olla tarinassa vain sivullinen uhri, mutta miten muut hahmoista reagoi tämän kuolemaan? Se tapa, miten hahmo reagoi suuriin elämänmuutoksiin ja miten hän selviää niistä kertoo hänestä ja hänen kyvykkyydestä paljon, ja kaikki tämä kulminoituu ja kumpuaa hahmohistoriasta, hahmon ytimestä ja persoonasta. Oliko kuollut ihminen hahmolle tärkeä? Jos oli, niin miksi? Onko hahmon kuolema esteenä hahmon tarkoitukselle ja päämäärälle? Aiheuttaako läheisen ihmisen menettäminen hahmolle negatiivisia tunteita? Miten nämä tunteet kumpuavat esille ja miten hän reagoi niihin? Hahmo voi olla läheisen poismenon vuoksi surun murtama, neutraali tai jopa iloinen. Suru voi viestiä rakkaudesta, neutraali tunnekyllyydestä ja ilo hahmon tilille napsahduttavasta perintöosuudesta. Rakkaus taas voi viestiä tunteikkuudesta,

tunnekylymyys lapsuuden traumaista ja perintöosuus taloudellisten vaikeuksien päättymistä. Käyttäytymiselle ja reaktioille löytyy aina jonkinlainen selitys ihmisen sisimmästä tai historiasta.

Kirjoittajankaan ei kannata kuitenkaan tuntea hahmoaan läpikotaisin, sillä tämän kyky yllättää saattaa tuoda hyvinkin mielenkiintoisia piirteitä ja juonenkäänteitä esiin kirjoitustyössä. Jokaista yksityiskohtaa ei pidä lyödä lukkoon jo alkumetreillä, ja hahmoa pitää uskaltaa muokata tarinan tarpeiden mukaan. Tarinan kulkiessa eteenpäin pitäisi hahmosta löytyä uusia puolia, oli se sitten kauan kadoksissa ollut rakkaus joogaan tai arpi polvitaipessa. Liian monimutkaisia ja hankalia hahmoja kannattaa kuitenkin välttää, sillä liiallisen sisäisen painimisen sekä sekavien luonteenpiirteiden joukosta on vaikeaa saada kiinni yhtään mistään (Swain 1990, 32). Yksinkertainen pienellä omituisuudella on kaunista ja omalaatuista, ja tällöin hahmoa on helppo kirjoittaa ja helppo lukea. Hahmoa täytyy aina kohdella kuin oikeaa ihmistä vaikkei tämä olekaan todellinen, ja hänelle pitää antaa oikeita asioita mistä kiinnostua, mitä rakastaa ja mitä vihata. Hahmo ei saa olla liian anteeksiantavainen tai yliluonnollisen fiksu vain siksi, että tarina kaipaa sitä. Tämä pitää aina pitää uskottavana ja inhimillisenä ihmisenä joka joskus suuttuu ja käsittelee pettymyksiä. Hahmoa ei myöskään kannata suojella liikaa harmillisilta ja vahingoittavilta asioilta. Jos hahmo ei ota riskejä ja tee vääriä valintoja, voi hänen tarinansa jäädä tylsäksi. Kipu ja trauma ovat arkipäivää ja osa elämää, ja ne herättävät lukijassa tunteita jota moni lukemisella etsiikin. Hahmon täytyy ennen kaikkea tuntua aidolta ja samaistuttavalta persoonalta, joka ilostuttaa, raivostuttaa ja masentaa omana itsenään, omana persoonanaan, ja osaa aina yllättää.

2.5 Hahmot eri formaateissa

2.5.1 Kirjallisuus

Hahmonluonti erilaisiin medioihin ei lähtökohdiltaan poikkea toisistaan, mutta se tapa millä hahmon persoonallisuus ja muut ominaisuudet tuodaan lukijalle, kuulijalle tai katsojalle esille ovat erilaisia. Kirjoittajan täytyy hallita eri medioiden erot ja oppia käyttämään kunkin formaatin vahvimpia puolia tuodakseen hahmonsa esille mahdollisimman uskottavasti sekä vahvasti. Romaanissa kirjoittajalla ei ole apunaan visuaalista elementtiä, jolla kertoa hahmon ulkoisesta olemuksesta kaikki tarvittava, vaan hänen täytyy kuvailla hahmo, ja luottaa siihen, että lukijan mielikuvitus täyttää mahdolliset aukot kuvailussa. Romaanissa, novellissa sekä lyhyttarinoissa kirjoittajalla on aina mahdollisuus valita näkökulma, persoona, mistä tarinaa kerrotaan ja katsotaan. Yleisimmät ovat ensimmäinen ja kolmas persoona, joilla kummallakin on omat vahvuutensa sekä heikkoutensa ilmaisun kannalta. Kolmas on harvemmin käytetty toinen persoona, jossa teksti kirjoitetaan ikään kuin lukijalle. ”Sinä avaat oven, ja huomaat, että sohvalla makaa mies kuraiset saappaat jalassaan.” (Swain 1990, 98)

Ehkä yleisin kerrontamuoto, kolmas persoona, on turvallinen ratkaisu teokseen, jossa hahmoja on paljon ja heitä kaikkia pitäisi yrittää ymmärtää. Kolmannessa persoonassa kirjoittaja voi vaihtaa näkökulmaa hahmosta toiseen, ja selostaa kunkin hahmon ajatuksia sekä tekemisiä rajattomasti. Kertojalla on mahdollisuus tietää kaikesta kaikki, ja huomata vaaratilanteita ennen hahmoa, mutta hahmoilla ei ole samanlaista kykyä. Keskellä venäläistä rulettia protagonistin ei tarvitse tietää, että pöydällä oleva ase ei ole ladattu, vaikka kertoja, lukija ja muut pöydän ympärillä olevat hahmot sen tietäisi. Ei ole kuitenkaan järkevää kertoa lukijalle ihan kaikkea, sillä jännitys ja epätietoisuus on tärkeä osa mitä tahansa teosta. Se, kenen näkökulmasta tarinaa milloinkin kerrotaan voi vaihtua, mutta ei liian usein, sillä se voi olla lukijalle hämmentävää (Swain 1990, 98).

Ensimmäisestä persoonasta kerrottu tarina pääsee protagonistin pään sisälle, eikä hän voi salata lukijalta mitään (Swain,1990, 148). Tämä mahdollistaa hahmon tarkemman ymmärtämisen ja tutkiskelun, mutta samalla eliminoi sivuhahmojen syvemmän kuvauksen. Kun kerronta tapahtuu päähenkilön näkökulmasta, hän ei voi tietää mitä muut ajattelevat, eikä hänen kuvailunsa muista hahmoista ole puolueeton, eli näin ollen todenmukainen. Kertojahahmolla on kaikesta aina oma mielipide ja oma tapansa katsoa maailmaa, ja ellei hän ole ajatuksia lukeva yli-ihminen, kerronta jää vahvasti nojaamaan yhden ihmisen maailmankatsomukselle, ajatuksille ja ideoille. Näkökulmalla on suuri

rooli hahmojen kuvauksessa ja ymmärtämisessä. Mitä syvemmin kertoja ja kerrontatapa sukeltaa hahmoon, sitä paremmin tämän persoona täytyy olla rakennettu.

2.5.2 TV ja elokuva

Televisiossa ja elokuvassa käsikirjoittajalla on apunaan visuaaliset ja äänelliset tekijät. Vastaanottaja saa heti runsaasti tietoa hahmon ulkonäöstä, äänestä ja liikkeistä, ja nämä tekijät ovat kuvassa läsnä jatkuvasti. Katsoja huomaa heti hahmon ihonvärin, sukupuolen ja mahdolliset fyysiset poikkeavuudet, eikä kirjoittajan tarvitse muistuttaa mahdollisesta oudosta kävelytyylistä tai puuttuvasta silmästä, ja hahmon mahdollinen erilainen puhetyyli tulee esiin audion kautta. Visuaalisessa mediassa huomio voidaan kiinnittää tehokkaasti mihin tahansa ruudulla olevaan asiaan ja sen merkitystä voidaan korostaa helpoin keinoin, mutta sama sääntö pätee myös visuaaliseen kerrontaan. Elokuva tai TV-sarja ei tarvitse ylimääräisiä ja tarkoituksettomia hahmoja. Kaikki näytettävät hahmot on oltava relevantteja tarinalle, koska heidän täytyy tuntua todenmukaisilta ja heillä on oltava tarkoitus teoksen lopputulokselle.

Elokuvan ja television hahmofysiikka kuitenkin eroaa toisistaan, sillä vaikka ne ovat tavallaan samaa formaattia, tarinan luonne on kummassakin erilainen. Elokuva on lyhyt, noin kaksi tuntia kestävä kokonaisuus jossa hahmon tarinalla täytyy olla lähtö, initiaatio ja paluu lyhyessä ajassa (Nikkinen, Vacklin 2012, 37). Sama toistuu tietenkin myös televisiossa ja missä tahansa muussa formaatissa, mutta kahteen tuntiin on vaikeaa sisällyttää tiivistä hahmon kuvailua sekä ymmärrystä. Televisiosarjassa tilanne on erilainen. Joskus jopa kymmeniä kausia kestävät sarjat voivat pureutua tarinassaan hahmoihinsa aivan erilaisella asteella ja syvyydellä, ja hyvä käsikirjoitus avaa hahmoa juuri sopivasti sarjan edetessä. Hahmosta ei saa antaa liikaa pois pienen ajan sisällä, sillä katsoja voi menettää mielenkiintonsa hahmoon, jonka hän tuntee jo läpikotaisin. Hahmon täytyy osata yllättää ja tässä tulee olla formaatilleen sopivan paljon salaisuuksia ja sisältöä.

Kirjallisen tuotoksen adaptaatiossa valkokankaalle tai televisioon tuotannon täytyy olla tarkkana. Liian lyhyt ja sisällötön tarina ei välttämättä taivu televisioon pitkäksi sarjaksi

ongelmitta, ja hahmot saattavat jäädä vaisuksi ja ontoiksi. Hyvänä esimerkkinä virheellisestä formaatista toimii tuotantoyhtiö Netflixin ja Marvelin yhteistyössä tuottama ”Iron Fist” –sarja. Lyhyestä sarjakuvasta moniosaiseksi televisiosarjaksi käännetty sarja epäonnistui hahmojen tarinoiden kerronnassa. Se ei selitä hahmojen syitä toimia tai käyttäytyä, eikä katsoja saa heistä otetta (Ahroth 2017). 13 jakson mittainen sarja olisi antanut tarinalleen sekä hahmoilleen enemmän kunniaa elokuvana tai neliosaisena sarjana. Aina hahmojen epäonnistuminen ei kuitenkaan ole käsikirjoittajan syytä, sillä myös tuotannon aikataulut ja kiirehtiminen voivat vaikuttaa lopputulokseen. Siksi hahmolle pitäisi antaa aikaa ja sen toteuttaminen täytyy olla loppuun asti harkittua.

2.5.3 Kuunnelma ja teatteri

Teatterissa hahmo on sidottu vahvasti tilaan, näyttämöön, ja koko draama nojaa vahvasti dialogiin sekä lavastuksiin. Näytelmässä ei ole kameran ja videotuotannon mahdollisuutta hypätä paikasta toiseen, vaan jokainen näytös ja kohtaus on sidottu ympäröiviin lavasteisiin joiden puitteet ovat usein rajalliset, jopa puutteelliset. Samalle lavalle ei voi lavastaa liian montaa miljööä, joka tuo eteen haasteita hahmollisesti. Kaiken informaation on tultava hahmoilta itseltään sekä heidän sanoista ja ulkoisesta olemuksesta. Dialogi on siis suuressa osassa näyttämölle luoduissa henkilöissä, mutta kaikki ulkoiset tekijät ovat vielä käytettävissä. Hahmon harvat hampaat, luonnon pömpövätsä sekä ontuminen tulisi näkyä selvästi katsomon viimeiseen penkkiriviin saakka ja kertoa hahmosta jotain, mitä dialogi ei kerro.

Radiokuunnelmassa myös teatterilavan antama visuaalisuus on poistettu, eikä kirjoittaja voi käyttää enää muuta kuin ääntä. Näyttelijöiden täytyy melkein liioitella äänenkäyttöään saadakseen hahmon tunteet kuulumaan, ja hahmon tarina sekä ulkoinen olemus voi jäädä laihaksi. Kertojalla on kuunnelmassa suuri rooli, mutta hahmoja ja tapahtumia ei saisi hänen avullaan kuvailla liiaksi. Pitkät monologit voivat saada kuulijan vaihtamaan radiokanavaa tusinapoppiin ilman visuaalista ärsykettä. Hahmon ainoa tapa ilmaista itseään on ääni, joten siinä pitäisi olla jotain erikoista ja sykähdyttävää, ja jotain mikä kertoo hänen persoonastaan tai olemuksestaan. Aksentti, puhevika tai tietynlainen puhetyyli voi jo itsessään kertoa kuulijalle jotain hahmosta,

mitä dialogissa ei erikseen sanota, ja näin ollen rakentaa mielikuvaa hahmon fyysisestä olemuksesta ja persoonasta

2.6 Hahmon loppu

Koko tarinan ajan hahmo pyrkii johonkin, ja hänellä on jokin tarkoitus tarinan kulussa. Harva tarina voi kuitenkaan jatkua loputtomiin, ja ajan saatossa joudumme luopumaan sekä suosikki- että inhokkihahmoistamme. Hahmolle sopiva loppu on yhtä tärkeä kuin tämän alku, ja disneymäinen onnellinen lopetus ei välttämättä ole kaikista tehokkain tapa viimeistellä tarinaa. Tärkein kysymys, mitä kirjoittajan pitää kysyä itseltään on ”saako protagonistin haluamansa”. Onko tarinan tapahtumilla ollut negatiivinen vai positiivinen vaikutus hahmon edesottamuksiin hänen tavoitellessaan haluamaansa? Tuhoako teoksen viimeiset hetket koko sen immersion, joka on teoksen edetessä väittänyt kaiken kääntyvän parhain päin? Onko lopputulos ennalta arvattava, ehkä jopa tylsä? Sankari saa naisen ja antagonistin menettää kaiken eikä maailma tuhoudukaan. Entä jos sankari menettääkin jalkansa, antagonistin saa sankarin naisen ja se maailma, minkä sankari on tuntenut omanaan on muuttunut mustaksi tomuksi? Yllättävä loppu saattaa suututtaa lukijan, mutta onko suuttumus välttämättä huono asia? Fiktion on tarkoitus herättää vastaanottajassa tunteita. Kirjoittajan päätettävissä on se, minkälaisia tunteita hän haluaa herättää hahmollaan.

Hahmon kaari tulee päätökseensä tarinan loputtua, ja se on joko onnellinen, surullinen tai neutraali. Lopun ei tarvitse kuitenkaan olla yksiselitteinen, jossa hahmo kuolee ja se on kaiken loppu. Hahmo voi jatkaa elämäänsä lukijan mielessä, ellei hänelle anna täsmällistä ja aukotonta lopetusta. Tämä ei tarvitse täyttää päämääräänsä, vaan tarina voi jäädä auki, ikään kuin mysteeriksi. Näin käy monesti esimerkiksi sivuhahmojen osalta. Lukijan ei tarvitse tietää jokaisen tarinan loppua, mutta protagonistille kannattaa luoda jonkinlainen selittävä päätös. Kirjan luettuaan tai elokuvan katsottuaan vastaanottaja haluaa tietää, miten päähenkilölle käy. Lopun ratkaisu on tarinan päämäärä, ja ilman ratkaisua koko kuljettu matka voi tuntua mitättömältä ja tarkoituksettomalta. Esimerkiksi Christopher Nolanin ohjaamassa menestyselokuvassa ”Inception” loppu jää auki, eikä protagonistin tarinaan tule ratkaisua. Loppuratkaisu on tulkittavissa monella tapaa, ja tällöin katsojan täytyy itse päättää pysähtyykö hyrrä

loppujen lopuksi vai ei. Vaikka oma mielipide olisi selvä, ei siihen tule koskaan saamaan varmistusta. Joskus epämääräiseen tai shokeeraavaan lopetukseen voi turvautua, mutta sen muodostuessa kirjoittajan tavaramerkiksi voi hänen teoksensa alkaa tuntua yllätyksistä huolimatta yllätyksettömiltä. Lukija ei uskalla kiintyä tai välittää hahmoista, jos tietää heidän lopulta kuolevan kaikesta huolimatta.

Hyvän ja uskottavasti rakennetun hahmon merkki on se, että lukija oppii välittämään tästä ja samaistumaan häneen. Siksi hänen kohtalollaankin on merkitystä. Hahmon kuolema voi olla shokeeraava ja masentava tapahtuma, mutta perusteltuna hyvinkin tehokas tapa tuoda pintaan tunteita, negatiivisia ja positiivisia. Kuoleman lopullisuuteen ja karmeuteen ei kannata luottaa liikaa, sillä sen shokkiarvo ei välttämättä aina anna oikeutta hahmolle. Hahmon tarinaa ei tarvitse välttämättä lopettaa hänen elämänsä loppuun, sillä hänen elämänsä voi jatkua lukijan tai katsojan mielessä loputtomiin. Harry Potter tulee aina elämään lukijoiden mielessä, samalla kun Voldemort tulee aina olemaan kuollut. Kysymyksiä herättämätön loppuratkaisu hahmolle tulee aina olemaan määritetty, ratkaistu, eikä se jätä mitään arvailun varaan.

3 Skitsofrenian kuvaus

3.1 Taudinkuva

Skitsofrenia on usein aikuisiällä puhkeava vakava ja monimuotoinen psyykinen sairaus, jonka syitä nykylääketiede ei ole vielä täysin pystynyt selvittämään. Siihen liittyy vahvasti psykoosi, astinharhat, harhaluulot, itseensä vetäytyminen ja sosiaalinen kyvyttömyys, ja se hallitsee sairastuneen koko elämää ilmeten toistuvina psykoosijaksoina. *ICD-10* tautiluokituksessa skitsofrenian kolme päätyyppiä ovat paranoidinen skitsofrenia (F20.0), hebefreeninen skitsofrenia (F20.1) ja katatoninen skitsofrenia (F20.2). Myös muita tyyppisiä esiintyy, esimerkiksi erityisosatekijätön skitsofrenia (F20.8) sekä määrittämätön skitsofrenia (F20.9). Paranoidiseen

skitsofreniaan kuuluu lisääntyneet aistiharhat, joita muissa alatyypeissä esiintyy vähemmän, ja paranoidiseen skitsofreniaan sairastunut henkilö säilyttää perustoimintakykynsä paremmin kuin muihin tyyppisiin sairastuneet. Hebefrenisessä tyyppissä potilaan aistit lamaantuvat, ja katatonisessa, paljon harvinaisemmassa alatyypissä, esiintyy psykomotorisia häiriöitä. (Henriksson, Lönnqvist, Marttunen, Partonen 2017, 143-144)

Skitsofrenian taudinkuva on aina yksilöllinen, ja oireet voivat vaihdella potilaalla taudin edetessä. Sairastuneella esiintyy havaintokyvyn, ajatustoiminnan ja tunne-elämän oireita, ja yleensä ihmiselle tyypilliset sosiaalisen elämän asiat kuten ihmissuhteet ja työnteko häiriintyvät. Ensioireita voi esiintyä vuosia ennen psykoosin puhkeamista, mutta ne muistuttavat hyvin paljon masennuksen ensioireita. Masennus onkin skitsofreniassa yleistä. (Henriksson, Lönnqvist, Marttunen, Partonen 2017, 144) Skitsofrenian oireet jaetaan kahteen ryhmään, positiivisiin ja negatiivisiin oireisiin. Negatiivisia oireita ovat sellaiset vajavuudet, joilla on suoraa haittaa yksilöin käyttäytymiseen ja toimintaan. Positiivisia oireita kuvastavat vuorostaan ajatushäiriöt sekä aistiharhat. Skitsofrenia voidaan jakaa edelleen kahteen tyyppiin, jossa ensimmäisessä positiiviset oireet ovat yleisempiä, ja toisessa tyyppissä negatiivisia oireita esiintyy enemmän. Toisen tyyppin oireisiin on vaikeampi vaikuttaa lääkehoidoilla, ja näin ollen siitä on epätodennäköisempää toipua. (Ojanen & Sariola 1997, 14-15)

Taudinkuvaan kuuluvat aistiharhat ovat yleensä kuuloharjoja, jossa potilas kuulee päänsä sisällä puhetta, joko yksittäisiä sanoja tai kokonaisia lauseita, ja hän saattaa käydä kokonaisia keskusteluja harhaääniensä kanssa. Kuuloharhat ovat yleensä potilasta loukkaavia tai syytteleviä, mutta joskus myös potilasta rohkaisevia. Muut harhat, kuten näkö-, maku- tai hajuharhat riippuvat yleensä muista fysiologisista syistä. Voimakkaat harhaluulot itsestään ja ympäröivästä maailmasta ovat yleisiä, esimerkiksi pelko vakoilusta tai salaliitosta itseään vastaan. Puhe saattaa muuttua ymmärtämättömäksi ja vähäiseksi, joka voi olla merkki kognitiivista puutoksista tai voimakkaista ajatushäiriöistä. Lisäksi skitsofrenian eri alatyypeissä esiintyy katatonisia oireita, hajanaista käytöstä, tunneilmaisun latistumista, epäsovivaa tunneilmaisua, ahdistusta, masennusta ja kognitiivisia toimintahäiriöitä. (Henriksson, Lönnqvist, Marttunen, Partonen 2017, 145-151)

3.2 Syyt

Skitsofrenian syyt ovat moninaiset ja sen etiologia on monitekijäinen. Se on kuvattu geneettiseksi sairaudeksi jonka puhkeamiseen liittyy perinnöllisyys sekä ympäristölliset tekijät. Geneettisiä tekijöitä on sekä voimakkaita että tavallisia, ja ympäristön kasaantuneet stressitekijät ja ongelmat laukaisevat oireilun. Sairastumiseen voi olla monia syitä, mutta biologisesti syynä pidetään aivojen muotoutumisen ja kypsymiskehityksen häiriintyneisyyttä. Aivojen poikkeavuudet eivät keskity vain yhteen osa-alueeseen, vaan sairastuneilla potilailla muutoksia on havaittu rakenteen ja toiminnan osalta. Kliinisten oireiden taustalla oletetaan olevan aivojen tiedonkäsittelyn säätelyhäiriö. Skitsofrenia periytyy monien perhetutkimusten perusteella. Molempien vanhempien sairastaessa skitsofreniaa, on lapsen mahdollisuus sairastua 30%. Samanmunaisten kaksosten sairastumisriski on 46% jos toinen kaksosista on sairastunut, kun erimunaisten kaksosten sairastumisriski on vain 9-14%. (Henriksson, Lönnqvist, Marttunen, Partonen 2017, 160) Vaikka tutkijat ovat löytäneetkin voimakkaasti skitsofrenialle altistavia geenejä, ei näiden geenien omaaminen johda välttämättä sairastumiseen.

Yhdeksi teoriaksi aivojen häiriintyneestä kehityksestä on esitetty raskausajan stressitekijät, infektiot ja jopa kantavan äidin masennus tai synnytyksen komplikaatiot. Skitsofreniapotilailta on kuitenkin löydetty pieniä, hyvin merkityksettömiä fyysisiä poikkeavuuksia, kuten muutokset suun tai korvien rakenteessa, joka saattaa viitata sikiöaikaisen kehityksen häiriintymiseen raskauden ensimmäisellä tai toisella kolmanneksella. Myös lapsen isän iällä on huomattu olevan merkitystä. Vanhempien miesten lapsilla on huomattu esiintyvän enemmän skitsofreniaa. (Henriksson, Lönnqvist, Marttunen, Partonen 2017, 162) Lapsella havaitut oppimisvaikeudet ja kognitiiviset häiriöt ovat yhteydessä skitsofrenian puhkeamiseen. Lapsuudessa huono ympäristö kuten vanhemman masentuneisuus tai väkivaltaisuus saattaa nostaa geneettisesti skitsofrenialle alttiin lapsen mahdollisuutta sairastua psykoosiin tulevaisuudessa, ja maahanmuuttajilla skitsofreniaa on havaittu erikoisen paljon. Myös huumeiden, varsinkin kannabiksen käyttö altistaa psykoosille, ja monilla

skitsofreenikoilla onkin päihdeongelmia, joka itsessään vaikeuttaa taudin hoitoa. (Henriksson, Lönnqvist, Marttunen, Partonen 2017, 167-168)

3.3 Hoito

Skitsofrenia on pitkäaikainen ja parantumaton sairaus, josta kokonaan toipuminen on hyvin harvinaista, eikä sitä voi ennaltaehkäistä. (Henriksson, Lönnqvist, Marttunen, Partonen 2017, 202) Tauti ikään kuin kroonistuu oikean hoidon yhteydessä, ja keskeistä on hoitomuotojen yhdistäminen skitsofreenisen potilaan hoidossa. Koska taudin syitä ei tunneta kokonaisuudessaan, parantavaa hoitoa ei ole vielä keksitty, mutta oireita lievittäviä hoitomuotoja on monenlaisia. Hoidon tavoitteena on oireiden lievittäminen, psykososiaalisen toimintakyvyn palauttaminen ja psykoosin uusiutumisen ehkäiseminen, joka onnistuu parhaiten integratiivisella toimintamallilla, eli yhdistämään hyväksi havaitut lähestymistavat toisiinsa. (Henriksson, Lönnqvist, Marttunen, Partonen 2017, 170) Nämä ovat yleensä lääkehoito, yhteistyö potilaan perheen kanssa, vertaistuki sekä toimiva hoito- ja kuntoutussuunnitelma. Yleisimmät tavat ovat lääkehoito sekä psykoterapia, joiden on todistetusti huomattu vaikuttavan potilaan toipumiseen sekä negatiivisten että positiivisten oireiden osalta. Lääkityksessä on kuitenkin omat ongelmansa psykologisten tekijöiden sekä annostelun vuoksi. Koskaan ei voi olla varma, miten kukin potilas reagoi lääkkeiden ottamiseen psykologisella asteella, tai kuinka runsas lääkityksen täytyy olla, jotta se vaikuttaisi oireisiin tehokkaasti. (Ojanen & Sariola 1997, 186) Hoidon onnistumisen kannalta keskeistä on potilaalle muodostunut hoitomyöntyvyys; potilaan täytyy olla yhteistyökykyinen hoidon edetessä, ja esimerkiksi pahat harhaluulot sekä psykoosilääkkeiden sivuvaikutukset voivat olla tässä joskus esteenä. Skitsofreniapotilailla havaitaan tavallista enemmän metabolismista oireyhtymää, sillä psykoosilääkkeet edistävät painonnousua yhdistettynä potilaan passiivisuuteen (Terveyskirjasto 2015, 6).

Psykoterapia on myös yksi skitsofrenian hoitomuoto. Siinä keskitytään taas terapeutin sekä potilaan keskinäisiin keskusteluihin, jotka pureutuvat potilaan ongelmiin ja pyrkii oivallukseen, eli potilaan ymmärtämiseen, ja näin ollen ongelmanratkaisuun. Potilaan ja

terapeutin välille on muodostettava ”symbioosi”, jonka avulla potilas tuntee olonsa arvostetuksi sekä ymmärretyksi. (Johansson 1987, 25) Terapian hyödyllisyydestä on argumentteja, mutta nykyaikaisilla tutkimusmenetelmillä on voitu todistaa psykoterapian hyödyllisyys skitsofreenikon parantumisessa taudistaan (Anttonen 2013, 393). Psykoterapia ei kuitenkaan sovi kaikille potilaille, eikä sen ole todettu pystyvän hillitsemään psykoosin oireita. Terapia soveltuu enemmän psykoosin jälkeisen masennuksen ja ahdistuksen hoitoon, mitä monilla skitsofreenikoilla ilmenee. Noin 10 prosenttia tekee itsemurhan. Luku on sama muissa depressiivisissä häiriöissä (Ojanen & Sariola 1997, 16).

4 Skitsofreenisen hahmon rakentaminen

4.1 Miksi skitsofrenia

Kun hahmoa aletaan rakentamaan, täytyy tämän tarkoitus olla selvillä. Miksi kyseistä hahmoa ja hänen kykyjään sekä persoonallisuuttaan tarvitaan tarinassa? Mitkä ovat hänen erikoisuutensa, ne asiat, mitkä tekevät hänestä oman itsensä? Pystyykö lukija samaistumaan tähän ja välittämään tästä, ja onko hahmosta tarinalle hyötyä? Ja jos kirjoittaja haluaa luoda mielisairaahan hahmon, mikä siihen on syynä, ja kuinka hahmon mielisairaus vaikuttaa tarinaan ja sen kulkuun? Skitsofreenista hahmoa luodessa kirjoittajan täytyy olla varma siitä, että haluaa antaa hahmolleen niin suuren ja merkittävän ominaisuuden, tagin, sillä se tulee vaikuttamaan koko hahmoon merkittävästi. Skitsofrenia esitetään valtamediassa usein virheellisesti, ja yleisin harhaluulo sen olemuksesta on ”jakautunut mieli”, ihan kuin sairastuneella olisi monta persoonaa. Skitsofreenikon mieli ei ole jakautunut moneen persoonaan, vaan pirstaloitunut kokonaan, ja siitä on vaikea saada otetta. Siksi skitsofreenista hahmoa voi olla vaikea kuvailla todenmukaisesti. Jos tarina kaipaa psykoosia, on olemassa pehmeämpiä vaihtoehtoja skitsofrenialle. Esimerkiksi päihdepsykoosi sekä psykoottinen häiriö tai pelkkä harhaluuloisuus (Henriksson, Lönngvist, Marttunen, Partonen, 2017, s. 213-220). Skitsofreniadiagnoosi on monissa tapauksissa lopullinen,

jopa tappava, ja se vaikuttaa hahmon menneisyyteen, nykyisyyteen sekä tulevaan, iänkaikkisesti.

Skitsofreeniselle hahmolle täytyy antaa aikaa ja hänen taudinkuvaansa täytyy tutustua, jotta sen voi kuvailla faktuaalisesti ja oikein. Kirjoittajan täytyy ymmärtää skitsofrenian monimuotoisuus ja sattumanvaraisuus, mutta samalla hän saa vapaat kädet kuvata hulluutta ja outolintua mitä omituisimmilla tavoilla. Psykoterapeutti Allan Johansson kertoo kirjassaan ”Skitsofrenia – sairaus vai elämäntapa?” potilaastaan, joka tuli hänen vastaanotolleen mukanaan kudinpuikko. Hän halusi puhkaista terapeutinsa silmät, sillä uskoi olevansa ruma ja että Johansson ajatteli samoin. (Johansson 1986, 27) Skitsofreniaa on vaikea määritellä juuri siksi, koska se on jollain tavalla niin absurdi ja sekava mielentila, että se voi esiintyä ihmisessä hyvin monella tapaa ja saada hänet ajattelemaan ihmeellisiä asioita. Asioita, mitkä ei terveellä ihmisellä ehkä tulisi edes mieleen. Kirjoittaja ei voi kuitenkaan ryhtyä aivan päättömäksi ja keksiä oireita, sillä taudinkuva on lopulta selkeä ja erottelee mahdolliset oireet mahdottomista. Siksi skitsofreeninen hahmo on haastava. Se, miten kuvailla hulluutta totuudenmukaisesti ja samalla pitää lukijan mielenkiinto yllä, vaatii perehtymistä skitsofreniaan sekä ihmiseen kokonaisuutena. Ymmärtääkseen skitsofreenikkaa ja tämän sairautta täytyy kirjoittajan ymmärtää myös ihmistä.

4.2 Kim Lee

Käytän esimerkkinä paranoidisesta skitsofreniasta sekä dissosiativisesta amnesiasta kärsivää hahmoani Kim Leetä, jonka tarinaa sekä persoonallisuutta olen hionut jo vuosia kirjoittaessani hänen tarinaansa ja tutustuessani skitsofreniaan lähemmin. Kim on noin vuonna 2050 syntynyt kiinalainen mies, joka on kuusihenkisen perheen vanhin ja ainoa poika. Hänellä on ollut epävakaa lapsuus äidin persoonallisuushäiriön ja väkivaltaisen isänsä vuoksi, ja häneltä on perheen ainoana poikana vaadittu paljon. Kimin vanhemmat ovat eläneet läpi kolmannen maailmansodan, joka selittää heidän epävakaa käytöksen. Lapsuuden ajan oppimisvaikeudet ja riittämättömyyden tunne vanhemmilleen ovat saaneet Kimin etsimään hyväksyntää muualta, ja monen mutkan

kautta hän päätyi näyttelemään. Kimin ura onki ollut ainoa asia missä hänellä on käynyt onni, ja hän nousikin nopeasti koko kansan suosikiksi persoonallisella ulkomuodollaan sekä omintakeisella ilmaisutaidollaan. Työn stressi ja hänen vanhempiansa vaatiessa häneltä yhä vain enemmän saivat Kimin psykoosin laukeamaan, ja pitkän psykoosivaiheen päätteeksi hän murhaa vanhempansa sekä nuoremmat sisaruksensa ampumalla. Kim joutuu mielisairaalavankilaan, joka on valtion suuri ihmiskoe kuolemaantuomituille mielisairaille vangeille. Vankila sijaitsee keskellä tulevaisuuden Pekingiä ja se on tehty lasista, jonka läpi näkee ulos muttei sisään.

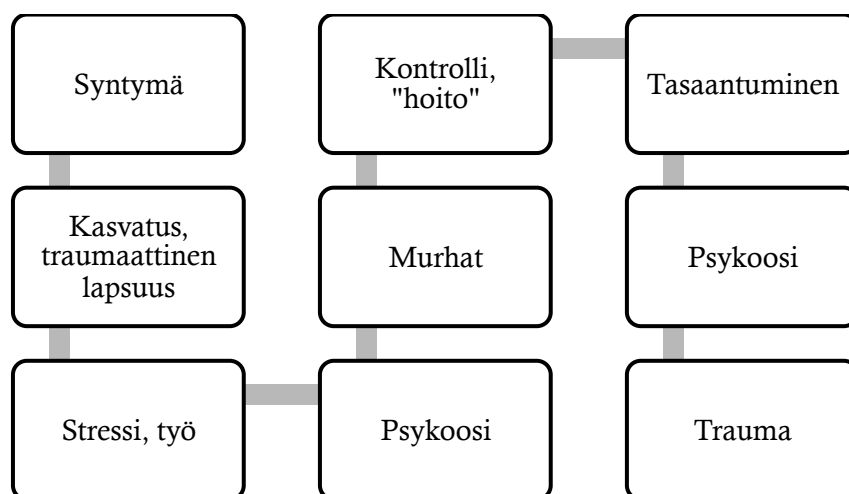
Tarinan todellisuudessa mielisairauksien käsittelyssä ja parantamisessa ei ole otettu suurempia harppauksia eteenpäin, ja eräänlainen yhteiskunnan sekä teknologian rappeutuminen ja dystopia ovat vahvasti läsnä. Keinoja tutkia mielisairauksia ja niiden syntyä tai parantamista on jämähtänyt paikoilleen, eikä lääkäreillä tai psykiatreilla ole sen enempää vastauksia, kuin vuosia aiemmin. Myös mielisairauksia vaivaava negatiivinen stigma voi olla syypää mielisairauksien tutkimuksen vähäisyydelle. Monissa kulttuureissa mielisairauksien tutkiminen on jäänyt vähäiseksi juuri stigman sekä vähäisen rahoituksen vuoksi. (Arboleda-Flórez, Sartorius, 24) Kiinassa mielisairauksien tutkiminen ja hoitaminen on rajallista juurikin sairaan mielen stigman vuoksi, ja sen häpeän mitä sen paljastuminen toisi sairastuneen perheelle. Psykiatriseen hoitotyöhön ei hakeudu paljon hoitoalan ihmisiä, sillä sitä ei pidetä mielekkäänä terveydenhuollon alana. (Hong Ng, 385-386) Kim ja muut vangit ovat suljettu pois ulkomaailmasta ja piilotettu, jotta ”normaalit” ihmiset voivat jatkaa päivittäistä elämäänsä ilman eriskummallisuuksia.

Vankilassa Kimille diagnosoidaan paranoidinen skitsofrenia sekä dissosiativinen amnesia eli muistinmenetys, jonka vuoksi hän ei muista suurinta osaa menneisyydestään, perheestään tai psykoosistaan. Hän tietää, että hänellä on ollut joskus perhe, muttei tiedä minne he ovat menneet eikä hän muista murhaneensa heitä. Kimin skitsofreniaa ei pyritä parantamaan, vaan hänen käyttäytymistään seurataan ja pyritään kontrolloimaan psykoosilääkkeillä sekä rauhoittavilla aineilla, sillä vielä 2300-luvullakin skitsofrenia on tässä maailmankuvassa tutkijoille mysteeri. Hänen rikostutkintansa on kesken, sillä hänen rikokselleen ei ole todistajia ja hän ei ole itse kyennyt niistä amnesiansa vuoksi kertomaan. Siksi Kim käy miltei päivittäin psykoterapiassa, jossa häneen yritetään luoda positiivinen hoitosuhde, jonka avulla

rikostutkinta voitaisiin saada päätökseen. Kim kärsii voimakkaista harhaluuloista, kuten kuulo- ja näköharhoista, ja hän pelkää tulla hyväksikäytetyksi. Hän on syvästi masentunut pelkistetyissä oloissa ja käyttäytyy satunnaisesti aggressiivisesti, mutta psykoosin ulkopuolella hän pystyy käyttäytymään jokseenkin normaalisti sosiaalisissa tilanteissa joka on ominaista paranoidiselle skitsofrenialle. Hänellä on toimimattomia ystävyysuhteita sairaalan sisällä, jotka perustuvat hänen harhaluuloihinsa sekä turvattomuuden tunteeseen valvotussa ympäristössä. Tarina on kirjoitettu ensimmäisessä persoonassa, joten lukija tietää kaiken mitä Kim ajattelee eikä hänen hahmostaan jää mitään kerronnan ulkopuolelle. Samalla Kimin harhainen kuva ympäröivästä maailmasta luo dilemman; se, mitä hän näkee, kokee ja kuulee ei välttämättä ole todellista, ja lukija ei tiedä milloin mikäkin on harhaa ja mikä ei.

Kimin skitsofrenia ilmenee moninaisesti. Päällimmäisenä ovat irrationaaliset pelot, jotka perustuvat näköharhoihin, kuten siihen, että hän joskus näkee itsellään enemmän kuin 10 varvasta. Liitteessä yksi Kim laskee varpaitaan uudestaan ja uudestaan tarkistaakseen, ettei hänelle ole kasvanut yhtään ylimääräistä ja että ne kaikki ovat tallessa (liite 1). Hän kuulee puhetta, joka jatkuvasti vähättelee häntä, ja näkee joka paikassa häntä tarkkailevia silmiä. Kim ei tiedä, miksi hän on lukittuna lasiseen sairaalaan, mutta hän on tietoinen siitä, että on tehnyt jotain väärin menneisyydessä, eikä hän tiedosta sairauttaan. Hän usein viittaa itseään vain ”hieman omituiseksi”, ja hän on hyväksynyt skitsofrenian oireet osaksi jokapäiväistä elämäänsä. Kimin persoonallisuus jää taudin taakse, ja sitä on vaikeaa määrittää. Hän esiintyy vaatimattomana ja arkana yksilönä, joka ei pidä itseään tärkeänä eikä merkittävänä eikä usko ansaitsevansa mielihyvää. Tarinan luonne muuttuu, kun hän näkee sairaalan ulkopuolella työskentelevän kauniin naisen, johon hän rakastuu tai ainakin luulee rakastuvansa ensisilmäyksellä (liite 2). Kim kuvittelee tunteen olevan molemmin puoleista, ja hän luulee naisen olevan tietoinen hänen olemassaolostaan ja tunteistaan. Hänen kertoessaan naisesta terapeutilleen ja ystävälleen kukaan ei usko naisen olevan olemassa ja tämän olevan vain yksi Kimin moninaisista harhaluuloista. Naisen kadotessa katukuvasta Kim vaipuu uuteen psykoosiin ja luulee naisen jättäneen hänet.

KUVIO 1. Kimin taudinkuvan ja oireiden eteneminen kuviona. Sairastuminen alkaa syntymästä saadusta DNA:sta ja päättyy koettuun traumaan.

Kim sairastuu ja hänen psykoosinsa laukeaa vahvan geeniperimän sekä ympäristön vaikutuksen takia. Hänen isänsä äidillä on ollut skitsofrenia, joka on asettanut Kimin geneettisesti alttiiksi sen laukeamiselle. Epävakaa lapsuus sekä liiallinen stressi nuorena aikuisena on puhkaissut psykoosin, joka on jatkunut pitkään (kuvio 1). Kimillä on siis muutoksia aivorakenteessa sekä aivotoiminnassa, ja epäilevän luonteensa vuoksi häntä on vaikeaa kontrolloida lääkkeillä. Psykoosin uusiintumisriski on suuri ilman hänen hoitomyöntyvyyttään, ja häneen kokeillaan monia kokeellisia lääkkeitä sekä hoitomuotoja. Lääkkeet täytyy usein pistää lihakseen, sillä hän ei suostu nielemään pillereitä, eikä hänen rikostutkintansa etene, sillä hän ei suostu kertomaan mitään itsestään terapeutilleen hyväksikäytön pelossa. Myös sähköshokkihoitoja kokeillaan (Terveyskirjasto, 2015, 16). Kim osaa kuitenkin iloita pienistä asioista kuten hyvästä ruuasta ja kauniista vaatteista, ja hän onkin hyvin kiinnostunut elämästä sairaalan ulkopuolella sillä ei muista ulkomaailmasta paljoa. Hänelle ympäröivä kaupunki on täysin vieras asia, ja hän toivookin pääsevänsä joskus vielä sairaalan ulkopuolelle. Nainen, johon Kim muodostaa epäterveen kiintymyssuhteen, muodostuu hänelle pakkomielteeksi, ja hän suunnittelee paon sairaalasta tavatakseen tämän (liite 3). Hän onnistuukin pakenemaan, ja naisesta tulee tarinan edetessä Kimin uskottu, johon hän luottaa sokeasti. Kim on kuitenkin luonnehdittu erittäin vaaralliseksi ja arvaamattomaksi vangiksi, ja hän jää pian pakonsa jälkeen kiinni, ja nainen yrittää suojella häntä loppuun asti.

Kirjan lopussa Kim on jälleen selvinnyt psykoosista (liite 4) ja palannut sairaalaan, ja hänen harhaluulonsa naisesta ovat vain voimistuneet tämän saatua irrationaalisille tunteilleen jonkinlaista konkreettista vastakaikua. Hän näkee naisen jälleen kerran torilla, mutta tällä kertaa sotilaspoliisit ottavat naisen kiinni ja ampuvat tämän Kimin silmien edessä. Tarina jää auki, eikä lukija saa tietää Kimin lopullista kohtaloa. Sanat ”en koskaan lopettanut huutamista” eivät ole yksiselitteisiä tai tyhjentäviä, vaan ne nostavat esiin paljon kysymyksiä. Mitä Kimille käy lopulta? Tuomitaanko hänet kuolemaan vain jatkaako hän elämäänsä sairaalavankilassa niin kauan, kunnes hän kuolee omaan huutoonsa. Lukija saa tehdä tästä omat johtopäätöksensä.

4.3 Ilmentyminen hahmokuvauksessa

4.3.1 Kerrontamuoto

Ensimmäinen asia mitä tahansa hahmoa luodessa on päättää se, kuinka suuressa roolissa hahmo tulee olemaan tarinassa. Kuinka syvälle kirjoittajan pitää mennä hahmoonsa ja kuinka paljon hänen käytöstä, ajatuksia ja tekemisiä pitää selittää? Mistä persoonasta hahmoa kuvaillaan? Kolmannen persoonan kertoja mahdollistaa kaikkietävyyden, jolloin jokaisesta tarinan hamosta on mahdollisuus saada tarkka, hyvin yksityiskohtainen kuva. Ensimmäisestä persoonasta protagonistin ajatukset eivät jää epäselviksi, mutta muiden hahmojen kuvailu lukijalle tapahtuu vain tämän henkilön näkökulmasta, joten se on rajallinen. Teoksessani kuvailen Kim Leetä ensimmäisestä persoonasta, omana itsenään, joten hänen sisäinen maailmansa avautuu lukijalle tarkasti eikä se jätä mitään arvailujen varaan. Muiden hahmojen sielunmaisema jää kuitenkin auki, eikä Kim kiinnitä heissä huomiota sellaisiin asioihin, jotka joku muu saattaisi huomata. Hän näkee asioita, mitkä eivät ole todellisia, joten jotkut asiat mitkä hän näkee sekä kokee eivät oikeasti tapahdu vaikka hän niin kokisikin. Se antaa lukijalle vääränlaisen kuvan ympäröivästä maailmasta ja tapahtumista, ja jopa tarinan hahmoista. Koko maailma hänen ympärillään koetaan hänen näkökulmastaan ja huomio kiinnittyy hänelle tärkeisiin ja huomiota herättäviin yksityiskohtiin. Kimin näkemä nainen voi

todellisuudessa olla koko ajan hänen harhakuvaansa, ja hän voisi kuvitella kaiken mitä tämän ympärillä tapahtuu.

Ensimmäinen persoona luo mahdollisuuksia erikoisiinkin näkökulmiin ja tapahtumiin, mutta skitsofreenikon mieltä on vaikea kuvailla aistinharhojen ja harhaisen maailmankuvan vuoksi. Kirjoittajan täytyy luoda hahmolle harhainen ajatusmaailma ja muistaa alinomaa, ettei tämän ajatuksissa välttämättä ole minkäänlaista logiikkaa tai vakavasti otettavaa sisältöä, ja että hahmo ei näe itseään oman itsensä ulkopuolelta. Hän ei välttämättä huomaa mahdollisia pakkoliikkeitään tai käsitä katatonian tai jonkin muun oireen olevan epätavallista. Hän ei aina ymmärrä olevansa epätavallinen, käyttäytyvänsä poikkeavasti, eikä hänellä ole itsestään todenmukaista kuvaa. Kolmannessa persoonassa skitsofreenikon käyttäytymistä voi kuvata monella eri tapaa ja normaalista poikkeavuus ilmenee lukijalle helpommin, kun kertoja pystyy huomauttamaan siitä. Skitsofrenia koetaan siinä ulkoa päin. Siten, miten suurin osa ihmisistä sen tulee ikinä kokemaan. Ensimmäisessä persoonassa kokemus tulee sisältä, ja sen kuvailu on hankalampaa. Pirstoutunutta mieltä voi olla vaikea koota kertomaan tarinaa, varsinkin jos hahmon ainoa tarkoitus on olla skitsofreeninen. Hän tarvitsee enemmän kuin vain skitsofreenikon leiman ollakseen kiinnostava.

Jos irrotetaan hahmo kerrontamuodosta ja käsitellään häntä vain hahmona tai luonnoksena missä tahansa mediassa, voi skitsofrenia ilmentyä tässä lukemattomilla tavoilla. Skitsofrenian oireet ovat moninaisia, satunnaisia ja vain pääpiirteittäin samanlaisia sairastuneilla yksilöillä. Pelot ja harhat kumpuavat eri asioista ja siksi niiden luonne on erilainen jokaisella. Pakko-oireet, puhevaikeudet ja muut mahdolliset käyttäytymisen mallit voidaan liittää skitsofreeniseen hahmoon ja näin ollen tuoda hänen oireiluaan ja sairauttaan esille. Ääniharhoista kärsivä hahmo voi keskustella äänien kanssa ja pakko-oireista kärsivä taas pestä käsiään alinomaa ja välttää kaikenlaisia bakteereja sairastumisen pelossa. Tärkeää on valita hahmolle oireita, joista kirjoittaja osaa ja jaksaa kirjoittaa ja jotka edistävät tarinaa ja hahmon kaarta jollakin lailla. Oireiden pitää kuitenkin olla sopivia skitsofrenian tyyppiin. Kuulo- ja aistinharhat ovat yleisiä kaikissa skitsofrenian muodoissa, mutta katatoniaa sekä tunteiden latistumista ei välttämättä kaikissa potilaissa havaita. Negatiiviset ja positiiviset oireet esiintyvät eri aikoina, ja skitsofreenikon käyttäytyminen muuttuu ajan kanssa. Psykoosissa ihminen käyttäytyy pakostikin eri tavalla kuin normaalina jaksana, eikä

psykoosikaan jatku ikuisuuksiin. Aistinharhojen laatu ja sisältö voi olla melkein mitä vain, ja tässä asiassa kirjoittaja saa vapaat kädet ja päästää luovuutensa valloilleen. Skitsofreenikko voi kuvitella mitä tahansa, kuulla mitä tahansa ja kokea mitä tahansa oman mielensä sisällä. Osviittaa skitsofreenisista hahmoista voi etsiä mediasta, mutta parempi inspiraation lähde löytyy elävästä elämästä, arkipäiväisistä asioista. Hahmon harhojen ei tarvitse koostua kuu-ukoista ja lentävistä lautasista ja siitä pelosta, että hänet kidnapataan toiselle planeetalle. Pelkkä omalle kädelleen keskusteleminen ja tämän vastauksien kuunteleminen kuvastaa skitsofreniaa sen olemuksessa. Yksinkertaiset asiat rakentavat skitsofreenikon, kuten pakkoliikkeet, hajanainen puhe, emotionaalinen lamaantuminen ja normaalista poikkeava ajattelutapa.

4.3.2 Historia

Hahmohistorialla on suuri merkitys skitsofreniaa sairastavan hahmon hahmokuvauksessa, sillä historia määrää hahmon taudinkuvan perustat ja sen puhkeamisen syyt. Vaikka skitsofrenia on monisyinen, ei jonkin taudille alistavan tekijän poisjääminen automaattisesti tarkoita sitä, ettei tauti puhkeaisi jossakin vaiheessa. Geneettinen alttius ei välttämättä tarkoita sairastumista ja turvallinen sekä onnellinen lapsuus ja ympäristö ei välttämättä siltä pelasta. (Henriksson, Lönnqvist, Marttunen, Partonen 2017, 160) Jos täysin onnellinen ja elämänsä tyytyväinen hahmo sairastuu skitsofreniaan, voi se tuoda tarinaan uudenlaisen näkökulman; perheenisä sairastuu ruuhkavuosina parantumattomaan mielisairauteen ja hänen vaimonsa täytyy pitää huolen heidän pienistä kaksosistaan. Suora ja miltei kliseinen lähestymistapa kaltoin kohdellusta nuoresta aikuisesta ei välttämättä ole tarpeeksi mielenkiintoinen ja uusi, joten hahmossa täytyy olla myös jotain muuta. Pitää olla jokin palanen, mikä erottaa hänet muista hahmoista ja nostaa tämän protagonistiksi heidän keskeltään. Sellaiseksi, jota lukija haluaa seurata ja johon hän voi samaistua. Skitsofreenikon historia voi rakentua erilaisista palasista, ja kolme tärkeintä niistä ovat DNA, ympäristö ja stressitekijät. DNA viittaa perittyihin skitsofreniageeneihin. Onko hahmon suvussa esiintynyt skitsofreniaa tai muita mielisairauksia? Ympäristö taas viittaa siihen miljööseen, missä hahmo on kasvanut ja missä hän elää. Onko hahmon nuoruudessa tapahtunut jotain traumaattista ja onko hänen lapsuutensa ollut onnellinen? Stressitekijät

ovat taas yksiselitteisiä. Onko hahmo kokenut stressaavia elämänvaiheita, jotka ovat voineet laukaista psykoosin? Skitsofreenisen hahmon historian voi rakentaa monesta palasesta, mutta ennen kuin hahmoa ja tämä historiaa voi alkaa työstämään, täytyy myös hahmon nykyisyys olla tiedossa. Missä vaiheessa sairautta hahmo on? Onko psykoosi vasta puhkeamassa, onko se käynnissä, vai onko hahmo avohoitopotilas, tai kenties jo vuosia sairautensa kanssa sovussa elänyt normaali ihminen? Miten hahmon skitsofrenia on edennyt ja miten sitä on hoidettu, ja miten se vaikuttaa tämän nykyisyyteen? Jo hoidossa oleva hahmo voi olla kokenut raskaita psykoosivaiheita sekä hoitoja, ja hänen suhtautumisensa menneisyyteensä voi olla traumaattista. Se elämänvaihe, missä lukija tulee hahmon matkaan merkitsee hahmon kaaren kehittymiselle paljon. Tarinassa sairastuvaa voidaan kuvailla ja ymmärtää eri tavalla kuin jo sairastunutta. Juuri skitsofreniadiagnoosin saanut hahmo käydään läpi ennen skitsofreniaa ja sen aikana ja voidaan olettaa, että hänen käytöksessään ja persoonassaan tapahtuu muutoksia. Menneisyyden pienet pelot ja traumat voivat muuttua nykyisyydessä suuriksi, ja vanhat kaunat voimistua.

Esimerkiksi skitsofreniaan sairastuneen miehen naapuri ei olekaan palauttanut lainaamaansa porakonetta, ja se on ennen psykoosivaihetta tuntunut pahalta, muttei liian suurelta asialta. Se on silti jäänyt vaivaamaan miestä. Psykoosissa mies uskookin, että naapurin tavoite on varastaa häneltä kaikki omaisuus ja hän alkaa piilottelemaan kaiken irtaimistonsa paikkaan, mistä naapuri ei niitä löytäisi. Tämä pelko juontaa juurensa menneisyyden pienestä epäkohdasta ja suurentuu valtavaksi harhaluuloksi psykoosissa.

Näin ollen menneisyys on määrittänyt hahmon nykyisyyttä ja sitä, miten hän toimii ja ajattelee. Skitsofreenikon harhakuvat voivat kummuta jostain tämän menneisyydestä ja tietoisuudesta, mutta ne voivat olla myös ihmeellisiä ja päättömiä harhaluuloja ympäröivästä maailmasta ja sen vaaroista. Kim pelkää vastoin mitään logiikkaa, että hänellä on liikaa tai liian vähän varpaita. Hän ei uskalla käyttää portaita, sillä pelkää kaatuvansa, ja häntä pelottaa jatkuvasti, että joku yrittää hyötyä hänestä. Kaikki nämä pelot pohjautuvat jotenkin hänen menneisyyteensä. Ne voivat olla erilaisuuden pelko, nuorena portaissa solisluun murtuminen sekä vuodet viihdeteollisuudessa, jossa hänestä on jatkuvasti yritetty saada palasia milloin mihinkin ovat saaneet hänet epäluuloiseksi. Kim yrittää tiedostamattaan suojella itseään asioilta, jotka hän on aavistanut joskus pahaksi. Ihminen ei koskaan pelkää jotain ilman mitään syytä tai ajattele jotain ilman

lähdettä, mutta skitsofreenikon mieli ei toimi normaalisti, eikä tee hänestä myöskään tyhmää. Skitsofreenikoilla on huomattu vain vähäisiä eroja älyllisissä kyvyissä verrattuna terveisiin (Henriksson, Lönnqvist, Marttunen, Partonen 2017, 168). Historian ei tarvitse muokata hänen jokaista ajatustaan, sillä hän kykenee kuitenkin tekemään johtopäätöksiä ja oppimaan uutta.

4.3.3 Persoonallisuus

Skitsofrenia muuttaa ihmisen persoonallisuutta ja ikään kuin hajottaa sen, mutta tutkimusta aiheesta on vaikeaa tehdä, sillä sairastuneen aiemmasta persoonallisuudesta on vaikeaa saada tietoa. Johdonmukaisia päätelmiä voi kuitenkin tehdä hahmoa luodessaan, ja varsinkin jos tarina sisältää osia skitsofreenikon normaalista elämänvaiheesta ennen sairastumista, on kirjoittajan syytä perehtyä hahmon persoonallisuuteen ja sen mahdollisiin muutoksiin taudin edetessä.

Skitsofreenikolla voi esiintyä poikkeavuuksia hyvinvoinnin kokemisessa, stressireaktioissa, aggressiossa sekä sosiaalisuudessa. Pääpiirteissään persoonallisuus on kuitenkin pysyvä, eikä se muutu merkittävästi skitsofrenian edetessä. Hahmo on silti sama ihminen ja persoona, mutta sairastuminen saattaa muuttaa häntä ilottomammaksi, aggressiivisemmaksi, ahdistuneemmaksi ja eristäytyneeksi. (Ojanen & Sariola 1997, 33-34) Kun hahmoa rakennetaan ja kuvaillaan, on persoonallisuus aina ensisijainen. Skitsofreniaan liittyy paljon tieteellistä informaatiota sen ilmentymisestä, hoitamisesta sekä syistä että seuraamuksista, mutta kun fiktiivistä hahmoa kirjoitetaan ja sillä pyritään vaikuttamaan, persoonallisuus voittaa lukijan puolelleen. On samantekevää, onko hahmolla kärsä, häntä ja kaksisuuntainen mielialahäiriö, jos hänen persoonansa on väritön, haalea ja tylsä. Antaessaan hahmolle skitsofrenian kirjoittaja antaa hänelle paljon ominaisuuksia sekä mahdollisuuksia. Näistä mahdollisuuksista kirjoittajan on valittava ne, jotka sopivat hahmolle parhaiten ja mikä palvelee tarinan tarkoitusta tehokkaimmalla tavalla.

On huomattava, että skitsofreenisen päähenkilön ja sivuhenkilön tarinoissa voi olla eroja syvyydessä sekä yksityiskohtaisuudessa. Protagonistin skitsofreniaa sairastavan

naapurin persoonallisuus ja olemus voivat jäädä sen syvemmittä selittelyittä, mutta ”skitsofreeninen naapuri” on sieluttomampi, tagittomampi hahmo kuin ”lapsuutensa kauheissa sijaiskodeissa viettänyt omituinen, omalle kädelleen jutteleva vanha nainen”. Vaikka skitsofrenia onkin merkittävä osa hahmoa, ei se yksin riitä määrittelemään tätä. Taudin takana on kuitenkin ihminen, joka pyrkii esiin hulluuden takaa, ja hänellä on historia joka on muokannut hänen ajatuksiaan ja luonnettaan ja sitä tapaa, miten hän näkee maailman myös skitsofreniansa läpi. Kimin luonne koostuu muutamasta ominaisuudesta joiden ympärille hänen koko käytöksensä perustuu. Kim on hiljainen, epäluuloinen, romantikko sekä hölmö, ja kaikki nämä ominaisuudet korostuu hänen harhaluulojensa seurauksena. Hän ei puhu paljoa, luulee kaikkien hyötyvän hänestä ja ottavan hänen sielustaan palasia, haluaa rakastaa ja tulla rakastetuksi niin paljon, että kuvittelee romanssin tuntemattoman naisen ja itsensä välille ja hän ajattelee ja sanoo välillä hupsuja asioita, mitä muut eivät täysin ymmärrä. Nämä hupsut ajatukset voivat olla osa harhaluuloja tai vain häntä itseään, Kimiä. Kaikki nämä ominaisuudet ohjaavat Kimin ajattelua ja käytöstä ja tekevät hänestä oman itsensä. Kun tähän lisää vielä tagin ”skitsofrenia”, se rikkoo koko illuusion hiljaisesta, romanttisesta miehestä. Kimistä tulee heti sairas, hullu, eikä häneen voi suhtautua enää samalla tavalla. Skitsofreeninen hahmo ei kuitenkaan ole vain hullu, mielipuoli ja normaalista poikkeava, vaan ihminen tautinsa takana.

Kimin luonteenpiirteet ja ominaisuudet on valikoitunut tarinan tarkoituksenaan mukaan ja minun omien mieltymysteni perusteella. Tein Kimistä sellaisen persoonan josta osaan ja josta haluan kirjoittaa. Tarinan tavoitteena on kertoa katkeransuloinen rakkaustarina epätavallisesta näkökulmasta, jossa persoona jonka ei odoteta tuntevan mitään tunteekin paljon ja persoona, jonka ei odoteta vastaavan noihin tunteisiin vastaakin niihin. Kim on kaikin tavoin epätavallinen kohde kenenkään rakkaudelle, mutta tarinan nainen rakastuu, tai ainakin oppii välittämään hänestä kaikesta huolimatta. Kim on koko elämänsä uskonut, ettei ole tarpeeksi arvokas tai hyvä ollakseen onnellinen tai ansaitakseen hyviä asioita elämässä, ja kun hänen ajatuksensa todistetaan vääriksi, hän tuntuu pelastuneen. Ja kun tämä pelastus riistetään häneltä(liite 4), hän sekoaa. Skitsofreenikolle perheterapia ja läheisten tuki on tärkeää toipumisen kannalta, mutta Kim ei ole koskaan saanut tukea perheeltään (Henriksson, Lönnqvist, Marttunen, Partonen 2017, 194). Hänen amnesiansa on pyyhkinnyt heidät hänen mielestään, mutta tunne ja tieto siitä, ettei hän ole kenellekään tärkeä on säilynyt.

4.3.4 Kohtalo

Kuten monissa sairauksissa, myös skitsofreniassa piilee kuoleman riski. Riski ei kuitenkaan ole fysiologinen kuten esimerkiksi sydänkohtauksessa tai syövässä, vaan elämän sietämättömyydessä ja sen omakätisestä päättämisessä. Se tapa, miten hahmon tarinan päättää on ratkaiseva. Päätyykö se itsemurhaan vai kenties ihmeperantumiseen? Skitsofrenia on elinikäinen tauti, josta voi kuitenkin harvoissa tapauksissa parantua kokonaan, mutta ajan saatossa se kroonistuu. Kirjoittajan täytyy antaa hahmolleen sellainen loppu, joka heijastaa hänen ydintään sekä elämäänsä. Hahmo, joka haluaa elää ja haluaa parantua tuskin tekee itsemurhaa, mutta taas hahmo, joka ei saa hoitoa ja ajautuu suoranaiseen hulluuteen taas saattaa sen tehdä. Skitsofrenia ei itsessään aiheuta sairastuneen kuolemaa, mutta voi aiheuttaa sen, että hahmo ei koe elämää elämisen arvoiseksi. Onko tarina iloinen vai surullinen, ja minkälaisia tunteita sillä pyritään nostattamaan lukijassa? Jos tarkoitus on saada hahmolle onnellinen loppu, voi hän oppia elämään sairautensa kanssa tai jopa olla niin onnekas, että parantuu siitä. Mutta jos tarkoituksena on sävyyttää, eikä hahmon kohtalo ole onnellinen, voi kirjoittaa valita synkemmän tien.

Kimin kohtalo on ollut alusta asti selvä; hänen tilanteensa on toivoton, sillä häntä kohdellaan kuin koekappaletta sekä häntä odottaa mitä ilmeisemmin kuolemantuomio rikostutkinnan päätyttyä. Tarina ei kuitenkaan suoraa kerro, miten hänen tarinansa päättyy, ja se jättää lukijalle mahdollisuuden päättää sen itse. Viimeisessä luvussa Kimin rakastama nainen tapetaan valtion toimesta kuin rangaistuksena Kimin tottelemattomuudesta, ja se ainoa asia joka on pitänyt hänet jokseenkin järjissään riistetään häneltä. Nainen ammutaan, ja se saa Kimin koko elämän lopullisesti raiteiltaan, sillä hän ymmärtää hänen itsensä olevan osasyyn tapahtumiin. Hän luulee, että on epäonnistunut suojelemaan naista, ja syyttää hänen kuolemastaan itseään. ”En koskaan lopettanut huutamista” on kirjan viimeinen lause. Avonainen loppu, jonka lopputuloksen tiedän vain minä. Lopun shokeeraava kuolema on harkittu. Sen sijasta, että Kim tapettaisiin, valtio lähettää ankaran viestin tappamalla arvattavasti viimeisen länsimaalaisen ja tuottaa samalla Kimille ylitsepääsemättömän trauman. Nainen kuolee ja Kim sekoaa.

4.4 Hulluus – kuinka kuvaila sitä

Luodessaan hahmoja tarinaansa kirjoittajalla on rajattomat mahdollisuudet luoda mitä tahansa, mutta silti heillä on tapana nojautua vanhoihin ja kunnollisiin, helposti lähestyttäviin perushahmoihin. Niihin kuuluu esimerkiksi tarinan sankari ja viisas mies, tai vanha kunnan kylähullu. Hulluutta kuvataan eri medioissa hyvin värikkäästikin, ja hulluuden sekä omituisuuden välillä kulkee hiuksenhieno raja, ja siitä psykoottisuuteen ei välttämättä ole paljon matkaa. Milloin omituinen käytös muuttuu hulluudeksi, ja kuinka sitä voi kuvata tehokkaasti ja omaperäisesti ilman stereotypioihin sekä pinnallisuuksiin vajoten? Sana ”hullu” on asenteeltaan leimaava ja jopa tuomitseva, ja skitsofrenia käsitetäänkin yleensä valtamediassa jonkinlaisena hulluutena. Mutta mitä hulluus on, ja mikä sen aiheuttaa? Voiko hulluutta edes määritellä, vai onko se epämääräinen käsite, mikä muodostuu henkilön omasta mielestä epätavallisesta käytöksestä tai muista kummallisuuksista? Toiselle hulluus voi olla normaalia käytöstä, kun taas toiselle hulluutta. Niinkin yksinkertainen asia kuin Jumalaan uskomisen voi ateistiselle hahmolle olla täysin päätöntä. Hulluus, niin kuin kauneuskin voi joissain tapauksissa olla katsojan silmässä, mutta kun omituisuus vaihtuu psykoottisuuteen, sairauteen, ei niitä riitä erottamaan enää veteen piirretty raja. Sellaisen hahmon kuvaileminen jonka todellisuuskäsitys poikkeaa tavallisesta saattaa olla haastavaa, jos sen taustalta puuttuu logiikka ja jonkinlainen järki tai selitys. Hullu on hullu syystä, olkoon se syy sitten mielisairaus, aivovaurio tai luonnonomainen eriskummallisuus ja usko asioihin, mihin muut eivät ehkä uskoisi. Skitsofreenikon oireet johtuvat mitä ilmeisemmin aivojen rakenteesta sekä niiden toiminnasta, joka saa siihen sairastuneen ihmisen ajattelemaan eri tavalla.

Kuvitellaan ”hulluus” käsitteenä sellaisesta omituisuudesta, joka ei ole enää normaalia. Hissien pelkääminen ja alinomainen välttely ei riitä vielä hulluudeksi, mutta kaikkien maailman hissien tuhoamisen suunnittelu hissien vallankumouksen pelon vuoksi taas voi kuulostaa hullulta jo monenkin ihmisen korvaan, muttei itse hullun. Harhaluulot ja ajatukset ovat sairastuneelle totisinta totta, ja niitä ei saa sivuttaa ja haudata liian kepeästi, sillä harhainen ihminen pitää niistä kiinni vastoin mitään logiikkaa. Jos hän on

kuullut jotain tai nähnyt jotain, se on hänen todellisuuttaan ja sitä pitää puolustaa jääräpäisesti. Hahmon harhaluuloja muokatessa kirjoittaja voi itse käydä hulluuden rajamailla ja keksiä mitä ihmeellisimpiä ja pitkälle vietyjä todellisuuskäsityksiä vailla minkäänlaista todellista logiikkaa, sillä skitsofreenikon harhaluulot ovat usein fysiikan lakeja rikkovia harhakäsityksiä teknologiasta tai maailmankaikkeudesta (Ojanen & Sariola 1997, 121-124). Kimin harhakäsitykset ovat tavalliselle ihmiselle absurdeja, sillä me tiedämme, ettei kenellekään voi spontaanisti kasvaa lisää varpaita ja ettei kukaan, joka ei tiedä olemassaolostamme voi rakastaa meitä. Kim ei ymmärrä tätä, ja hänen käsityksensä maailmasta, muista ihmisistä ja omasta itsestään ovat harhaisia, epätodellisia, mutta hänelle ne ovat osa maailmaa, mahdollisia asioita. Hullu uskoo aina toimivansa oikein ja ajattelevansa oikein, ja että muut ihmiset hänen ympärillään ovat väärässä. Sillä jos hullu tietäisi olevansa hullu ja väärässä, ei hänellä olisi mitään syytä käyttäytyä hullusti. On kuitenkin eri asia olla hullu tai vain käyttäytyä hullusti. Hullusti käyttäytyvä tiedostaa oman käytöksensä olevan epätavallista ja ehkä häpeää sitä jälkepäin. ”Oikea” hullu ei ymmärrä itseään omituisena tai käsitä tekojensa olevan normaalista poikkeavia, ja jos käsittääkin, ei hän pysty taistelemaan impulsejaan vastaan (Swain 1990, 83).

Hulluus ei ole satunnaista tai tapahdu vahingossa, vaan tälle on aina jokin syy, jokin selitys. Skitsofreenikko ei istu keskellä huonetta ja säädä jokaista ääntä tuottavaa laitetta suurelle volyymille ilman syytä, vaan ehkä yrittääkseen peittää hänen päänsä sisältä kuuluvat äänet. Bakteereja kuollakseen pelkäävä on tietoinen bakteerien vaaroista, ja yrittää suojella itseään niiltä. Vaikka bakteerit ovatkin oikea uhka jokaiselle, voi niiden liiallinen välttely muuttua pakkomielteeksi. Nämä ovat suuria asioita jotka muokkaavat hahmon käyttäytymistä radikaalisti, mutta pienemmilläkin muutoksilla hahmo saa hullunkuriseksi ja normista poikkeavaksi. Helpoimpia keinoja ovat muutokset ulkonäköön sekä käyttäytymiseen. Miten hahmo pukeutuu, leikkauttaa hiuksensa ja ajaa partansa ovat helppoja asioita muuttaa ja muokata normista poikkeavaksi ja näin ollen viestivät ilmiselvällä tavalla siitä, ettei hahmo ole välttämättä yhteiskunnan määrittämisen mukaan ”normaali”, silmiinpistävä tai eriskummallinen. Jos hahmon tarkoituksena on sävyyttää ja ihmetyttää, kirjoittaja voi itse heittäytyä hullunkuriseksi, kunhan muistaa, että omituisuudella ja psykoottisuudella on sekä eronsa että seurauksensa. Hullun ominaisuutta ei kannata antaa hahmolle pelkästä antamisen halusta, vaan täytyy miettiä

minkälaisen palveluksen normista poikkeava hahmo antaa tarinalle. Tuoko se tarinalle koomisen tai synkän, tai ihan jonkin muunlaisen sävyn?

Vaikka hulluuden kuva ja sen todenmukainen ilmaiseminen olisi hahmon kannalta järkevä ja selittävä tapa, ei hahmon eriskummallisuuteen kannata pureutua liian syvälle. Jos kaikelle annetaan selitys ja kaikki on päivän selvää, voi mysteeri hahmosta kadota kokonaan. Kirjoittajan ei ole tarvetta opetella koko psykologian kirjoja tuodakseen vinksahaneet hahmonsa eloon, vaan pikemminkin päinvastoin. Liian syvä analyysittisyys ja huolehtiminen siitä, että kaikki tapahtuu loogisesti voi tuhota arvaamattomuuden ja sen hurjuuden, mitä mieleltään erikoisen hahmon tarinan myötä lukija voi kokea ja tuntea. Joskus kaikelle ei yksinkertaisesti löydy selitystä, ja jos löytyykin, joitkin asiat kannattaa jättää mielikuvituksen varaan.

5 Pohdinta

Skitsofrenia on hirvittävä, ihmisen mieltä syövä sairaus jota kukaan ei voi toivoa kenellekään. Se muuttaa ihmistä, tämän suhtautumista maailmaan ja itseensä ja hänen lähipiiriään, eikä siihen ole parannusta. Siksi siitä kirjoittaminen ja sen pukeminen sanoiksi sekä hahmoksi voi olla hankalaa, mutta tarpeellista. Luemme tarinoita ja katsomme elokuvia viihtyäksemme, mutta myös tunteaksemme jotain, mitä emme omissa elämässämme tuntisi. Tieteiskirjallisuuden lisäksi myös fiktio ja sen hahmot voivat lisätä tietoisuutta elämän oikeista ongelmista ja epäkohdista ja laajentaa ymmärrystämme erilaisista ihmisistä ja heidän tilanteistaan. Siksi mielisairauksien oikeanlainen kuvaaminen myös fiktiossa on elintärkeää. Nykyajan mediassa informaatio on lähellä yksilöä ja tietoa on helppo etsiä, mutta sitä on myös yhtä helppo luoda, tuoda muiden tietoisuuteen ja väärentää. Virheelliset representaatiot mediassa skitsofreniasta ja sen ilmentymisestä ihmisessä luovat ennakkoluuloja ja virheellistä tietopohjaa, ja suurelle yleisölle kirjoittaessa kirjoittajan pitäisi osata ottaa vastuu tuottaman tekstinsä nuhteettomuudesta. Jos skitsofreniaa kuvaillaan ”jakomielitautina” valtamediassa, on ihmiskunta aina vain askeleen kauempana sen ymmärtämisestä. Kirjoittajan ei kuitenkaan tarvitse hankkia itselleen tutkintoa psykiatriasta, mutta ihmismielen

tutkiminen ja sen ymmärtäminen on ihmisistä kirjoittaessa korvaamatonta. Varsinkin silloin, kun pureudutaan tiettyyn mielisairauteen, joka on tässä tapauksessa on paranoidien skitsofrenia. Kirjoittaessani Kim Leen tarinaa ja käydessäni läpi hänen ajatuksiaan, elämää sekä persoonaa, minun täytyy ymmärtää, mikä häntä vaivaa ja mikä sen aiheuttaa, ja kuinka voin kuvailla häntä todenmukaisesti oikeana skitsofreenikkona, enkä vain sellaisen kuorena tai ideana.

Lisätessään hahmoon minkä tahansa sairauden, oli se sitten mielellinen tai fyysinen, kirjoittajan täytyy tutustua aiheeseen perin pohjin ollakseen uskottava. Informaatiota voi kerätä kirjallisuudesta, esimerkkitapauksista tai haastatteluista, ja sairaustapauksiin tutustuminen voi tuoda mieleen uusia näkökulmia ja mahdollisuuksia hahmokuvaukseen. Skitsofrenia on hyvin monimuotoinen sairaus, ja sen ilmaisuun mielenkiintoisesti löytyy yhtä monta tapaa kuin on kirjoittajaakin. Hahmo täytyy sovittaa kyseiseen median, ja kaikkia median ilmaisukeinoja, sanallista, visuaalista sekä audiovisuaalista tulisi käyttää hyväksi tehokkaasti niiden tuodessa esiin erilaisia aspekteja sairastuneesta hahmosta. Tutkiminen on avain; Kim Lee muokkautui tutkimusvaiheessa monta kertaa parempaan, taudinkuvaan sopivampaan muotoon alkuperäisestä ajatuksesta, ja uskon hänen olevan vahva kuva skitsofreenikosta juuri kovan tutkimustyön ansiosta.

Kaikesta tietotaidosta ja opiskelusta huolimatta skitsofrenia on ja pysyy hyvin absurdina mielisairautena jonka kuvaukselle ei loppujen lopuksi voi asettaa rajoja. Vaikka heidän harhaluuloissaan saattaa olla paikoin toistuvia teemoja ja tunnistettavia vivahteita, kuten aiemmin mainitut teknologiaan liittyvät irrationaaliset pelot, ovat oireet silti yksilöllisiä. Yhtä lailla kun jokainen ihminen näkee maailman oman persoonansa kautta, niin skitsofreeninen henkilö näkee sen oman sairautensa kautta; vääristyneenä ja harhaisena. Hahmoa luodessa kirjoittaja voi heittäytyä villiksi ja keksiä mitä päättömämpiä aiheita mitä skitsofreenikon päässä liikkuu ja miten hän tuo sairauttaan esille. Hulluudelle ei voi asettaa rajoja, ja joissain tapauksissa pieni on kaunista eikä päinvastoin. Täysi päättömyys ja hölynpöly suurissa mitoissa ei takaa onnistunutta hulluuden kuvaa taikka mielenkiintoista, samaistuttavaa hahmoa, vaan pikemminkin koomisen elementin, eikä pieni omituisuus riitä. Hahmonluonnissa täytyy löytää kultainen keskitie sekä tasapaino, jotta työstettävä hahmo on uskottava ja rakastettava, tai vaihtoehtoisesti vihattava jos se on hahmon perimmäinen tarkoitus.

Lähteet

1 Tutkimuskirjallisuus

- Ahloth, J. 2017. Nyt Netflix epäonnistui pahasti – menestykseksi odotettu sarja Iron Fist on täysi floppi, selitämme miksi. <http://www.hs.fi/nyt/art-2000005143884.html?share=23dbf746a8fdf7f6944fb06a105a5a15>. 1.4.2017.
- Anttonen, S. 2013. Skitsofrenian kognitiivisen psykoterapian periaatteet. <http://www.ebm-guidelines.com/xmedia/duo/duo94099.pdf>. 9.2.2017.
- Arboleda-Flórez, J., Sartorius, N. 2008. Understanding the Stigma of Mental Illness: Theory and Interventions. New Jersey: Wiley.
- Corbett, D. 2013. The Art of Character: Creating Memorable Characters for Fiction, Film and TV. London: Penguin books.
- Henriksson, M., Lönnqvist, J., Marttunen, M. & Partonen, T. 2017. Psykiatria. Helsinki: Duodecim.
- Hong Ng, C. 1997. The Stigma of mental illness in Asian cultures. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.908.4881&rep=rep1&type=pdf>. 13.5.2017.
- Johansson, A. 1987. Skitsofrenia – sairaus vai elämäntapa? Helsinki: WSOY.
- Letwin, D. & Stockdale J., R. 2008 The Architecture of Drama plot, Character, Theme, Genre and Style. Maryland: Scarecrow press, Inc.
- Lodge, D. 1992. The Art of Fiction. London: Penguin books.
- Nikkinen, A. 2012, Television runousoppia. Helsinki: Like
- Ojanen, M. & Sariola, E. 2000. Hoito vai pakkohoito? Helsinki: Otava.
- Staniloiu, A. & Markowitsch, H. 2012. Brain Sciences: The Remains of the Day in Dissociative Amnesia. www.mdpi.com/2076-3425/2/2/101/pdf. 27.4.2017.
- Swain, D. 1990. Creating characters: How to build story people? Cincinnati, Ohio: Writer's Digest Books
- Terveyskirjasto, 2015. Käypä hoito- suositus, skitsofrenia. <http://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/hoi/hoi35050.pdf>. 9.2.2017.

2 Kirjallisuusaineisto

- Kyrö, T. Mielensäpahoittaja. 2012. Helsinki: WSOY.
- Rowling, J.K. Harry Potter ja Viisasten kivi. 1997. Helsinki: Tammi.

Liitteet

LIITE 1

PROLOGI (Ensimmäinen luku)

Yksi, kaksi, kolme...

Sekunnit kuluivat. Kuulin kellon tikityksen vaikei huoneessani ollutkaan kelloa. Olin tottunut kuulemaan sen tasaisen ja rauhoittavan äänen. Äänen jonka tiesin jatkuvan ikuisuuksiin, sillä aika ei pysähtynyt koskaan. Nykyään en enää saanut kuunnella kelloa joten minun täytyi kuvitella sen ääni itse. Onneksi se ei ollut vaikeaa. Kuulin muutenkin asioita jotka eivät olleet todellisia, tai näin minulle kerrottiin. En nähnyt kenenkään puhuvan mutta joku puhui. En nähnyt kellon käyvän mutta kuulin sen silti.

Neljä, viisi, kuusi...

Mutta vaikka en kuullutkaan kelloa, tekikö se siitä epätodellisen? Tiesin ajan kuluvan, minuuttien valuvan eteenpäin vaikka en sitä nähnytkään. Miksi ne kaiut muista asioista olisivat yhtään vähemmän oikeita kuin kello ja sen tasainen ääni? Ne olivat siellä. Olivat aina olleet ja tulisivat aina olemaankin. Päässäni. Hiusharjassani. Päivälliskeitossani. Ne eivät kuluisi pois niin kuin aika. Sekunti sekunnilta sitä oli vähemmän. Vähemmän aikaa hengittää. Vähemmän aikaa tuntea. Vähemmän aikaa olla elossa. Vaikka elämäni kuluikin, silti en tulisi koskaan olemaan yksin ajatusteni kanssa. Siellä oli aina joku muukin.

Seitsemän, kahdeksan, yhdeksän...

Ja kymmenen. Kymmenen varvasta. Aivan niin kuin viimeksikin kun laskin ne. Tuijotin kuun valossa valkoisilta näyttäviä varpaitani ja mietin olinko sittenkään oikeassa. Kerran laskeessani sain tulokseksi yksitoista ja yritin repiä yhden ylimääräisen irti. En kuitenkaan ehtinyt päästä kovin pitkälle ennen kuin minut jo pysäytettiin. He katselivat meitä aina, jatkuvasti, enkä saanut heiltä hetkenkään rauhaa. Minua oli kielletty

laskemasta asioita, mutta laskin silti. Eivät he minua voineet pysäyttää vaikka he kuinka haluaisivatkin, sillä he eivät olleet keksineet laitetta millä kontrolloida ajatuksiamme. Siksi olimme siellä, lukittuna suureen lasikuutioon josta ei päässyt ulos, koska emme osanneet ajatella kuin muut. Minä olisin halunnut ajatella kuin kaikki muut, ihmiset jotka saivat olla ulkona, mutta minullakaan ei ollut keinoa millä kontrolloida ajatuksiani. Tiesin etten minä ollut ihan normaali, mutta en voinut sille mitään. Halusin vain varmistaa että kaikki varpaani oli tallella.

Vaikka minusta tuntuikin, että olin jättänyt yhden laskematta, ristin jalkani sängylleni ja piilotin varpaani reisieni alle. Huoneessani kaikui tyhjyyden ääni ja se sai minut tuntemaan oloni levottomaksi. Käännyin katsomaan ulos ikkunasta joka peitti koko seinän, koko rakennuksen. Rakastin katsella ulos. Siellä oli elämää. Ihmiset olivat nauravaisia ja iloisia, vapaita tekemään mitä he ikinä halusivatkin. Minä en saanut tehdä mitä halusin. Herra Choilla oli tapana sanoa että minun mielihaluni olivat pahasta ja satuttivat muita. Hän saattoi olla oikeassa. Kerran yritin naulita Senin haarukalla ruokapöytäni kun se vain tuntui minusta hauskalta idealta. Kukaan ei nauranut, en minäkään, paitsi Sen itse. Luulen että hän on oikeasti hullu.

Kaupunki nukkui. Minunkin olisi pitänyt, mutta en saanut unta kun muisto yhdestätoista varpaasta vainosi minua painajaisissanikin. Olin nähnyt tuon näyn aieminkin, niin monta kertaa, enkä saanut siitä koskaan tarpeekseni. Loputtomia taloja, korkeita rakennuksia ja vilkkuvia valoja jotka tuntuivat jatkuvan äärettömyyksiin, tai ainakin siihen asti kun alati painava savu peitti ne alleen. Olin joskus käynyt tuolla puolella kaupunkia, mutten enää muista mitä siellä oli. Olin unohtanut paljon. Chai-Herran mielestä se oli ehdollista, että muistaisin jos haluaisin. Ilmeisesti en halunnut muistaa jotain kun en muistanut tuota puolta kaupungistakaan. En muistanut tuulta hiuksissani tai sadetta kasvoillani. Muistin vain että joskus muistin, ja se sai oloni tuntumaan katkeransuloiselta. Ulkona oli elämää. Sisällä vain kuolemaa.

Painoin otsani vasten kylmää ikkunalasia ja huokaisin. Hengitykseni sai lasin huuruuntumaan hauskasti ja piirsin siihen kuvion sormeni päällä. En tiennyt miksi olin täällä. En ymmärtänyt miksi en voinut olla muiden ihmisten joukossa. Halusin ulos, edes päiväksi. Halusin uida eteläisessä joessa jos joskus opin uimaan ja ostaa hattaran torilta niin kuin muutkin. Se oli epäreilua, että minä jouduin vain katselemaan kun muut

saivat elää ja syödä niin paljon hattaraa kuin halusivat. Kuitenkin tiesin etten ollut sisällä turhaa. Heillä oli syynsä pitää minut huoneessani ja hiljaa. Olin joskus tehnyt jotain peruuttamatonta, jotain niin hirveää ettei minua voitu enää päästää menemään. En muistanut mitä olin tehnyt. Muistin vain punaisen värin ja helpotuksen. Ihan kuin minut olisi päästetty vapaaksi painavista kahleista jotka pidättelivät minua. Lopulta nuo kahleet korvattiin lasisella vankilallani josta en tulisi ikinä pääsemään pois. Mitä järkeä minun oli edes katsella ulos, edes hengittää jos en enää koskaan kuulisi lintujen laulavan, autojen ajavan moottoritiellä tai tuntisi nurmikkoa varpaideni välissä? Kymmenen varpaani.

Vedin syvään henkeä ja suljin silmäni, huurun kaikotessa lasista ja jättäen jälkeensä vain ääriviivat piirtämästäni neliöstä. Pidätin hengitystäni ja toivon että sydämeni ei pitäisi siitä ja pysähtyisi, mutta se ei ollut koskaan ennenkään toiminut. Olin kokeillut sitä monta kertaa. Se sai oloni tuntumaan van epämukavaksi ja kuulin veren virtaavan päässäni paljon selvemmin enkä minä pitänyt siitä. Yhtäkkiä kuulin kimeän huudon käytävästä ja avasin silmäni, ilman syöksyessä ulos keuhkoistani ja sykkeeni noustessa. Tiesin tuon huudon sillä kuulin sen melkein joka ikinen yö, ja tiesin sen olevan todellinen koska se ei kuulunut läheltäni. Se tuli tarkalleen viidenkymmenenmetrin päästä, Fenin huoneesta. Hän oli oikea mammantyttö, aina huutamassa, aina sekoamassa kun siihen vain tarjoutui mahdollisuus. Minä en koskaan seonnut ilman hyvää syytä. Siitä seurasi vain harmia, mutta Fen oli outo muutenkin. Hän kertoi huonoja vitsejä ja nauroi niille itse niin että oli haljeta. Joskus ne vitsit eivät olleet edes vitsejä vaan katkonaisia ajatuksia tuonpuoleisesta, omituisia juttuja. En ymmärtänyt häntä ollenkaan, mutta minusta oli terapeutista letittää hänen hiuksiaan ja tehdä niihin solmuja joita Fen ei itse saanut millään auki. Ne täytyi aina leikata irti.

Huutoa seurasi painavat askeleet, kaikuen käytävässä ja lasisilla seinillä. En odottanut mitään muuta kuin niitä, sillä ne aina tulivat. Kolme jalkaparia. Laskin niiden askeleet päässäni mutta sekosin pian kun he juoksivat, enkä minä ollut koskaan hyvä matematiikassa. Olin hyvä muissa asioissa, kuten valehtelemaan ja esittämään jotain mitä en oikeasti ollut. Olin huijannut sillä monia. Noita askeleita ja niiden takana olevia vartioita. Vartioiden takana olevia hoitajia. Hoitajien takana olevia ihmisiä. En tiennyt mitä nuo ihmiset olivat mutta olin huijannut heitä silti, vain siksi koska pystyin siihen. He saattoivat tietää etten puhunut totta, mutteivät kertoneet siitä minulle. Minulle ei

kerrottu koskaan mitään. Ei edes syytä siihen miksi olin täällä. Minun pitäisi itse muistaa.

Nousin sängyltäni ja tuijotin avointa oveani, kuullen vaikerointia viidenkymmenenmetrin päästä. He ottaisivat Fein taas kiinni. He laittaisivat hänet pyöreään huoneeseen missä hän ei voisi satuttaa itseään, tai ainakin he luulivat niin. Tiesin kuitenkin että jos Fen todella halusi sattua hän kyllä löytäisi siihen keinonsa. Hänen keinonsa olivat kyllä kyseenalaisia ja minusta hyvin typeriä, mutta minulla ei ollut varaa tuomita häntä tai ketään muutakaan. Liikun lähemmäksi oveani, halusin nähdä. Nähdä edes jotakin, vaikka vartijat ja heidän hienot valkoiset uniformunsa. Vaikka vihansinkin heitä, ei se tarkoittanut sitä etten osaisi arvostaa heidän tyyliä. Valkoiset housut, valkoinen paita, mustat saappaat ja hansikkaat. Minusta he olivat tyylikkäämpiä. Kerran sain kokeilla tuota asua itsellenikin mutta minusta se ei sopinut minulle niin hyvin. Olin liian heiveröinen. En ollut aina ollut näin heikko ja pieni, mutta kun sinut laitetaan pieneen huoneeseen, ei sinusta voi tulla suurta ja voimakasta. Jos sinut lukittiin sisälle ei sinusta koskaan voinut tulla villiä ja vapaata. Jos sinua kohdeltiin kuin hullua, loppujen lopuksi sinä itsekin uskoit sen ja hullu sinusta tulikin. Minä olin hullu, mielenvikainen. Mutta Fen oli hullumpi ja mielenvikaisempi.

Kurkisin käytävään varovaisesti, toivoen ettei kukaan näkisi minua, vaikka ei se olisi haitannut. Saimme kulkea ympäri lasikuutiota vapaasti, muttemme päässeet sieltä ulos. En nähnyt ketään. Kuulin vain Fenin tuhinan neljänkymmenenmetrin päästä ja tiesin että häntä yritettiin rauhoittaa. Uusi huuto, ja minä käännyin katsomaan vasemmalle. Näin Senin, seisomassa oman huoneensa ovenraossa aivan niin kuin minäkin, hymyillein kuin mielipuoli. Säpsähdin. Hän tuijotti minua ja minä tuijotin takaisin, ja tiesin tasan tarkkaa mitä hän ajatteli. *Fen huusi taas. Fenillä on vaikeaa. Fen näkee painajaisia paremmasta.* Ei minulle sitä tarvinnut kertoa, tiesin sen hyvin itsekin. Minä huusin nuo samat huudot, elin samat vaikeudet, näin samat painajaiset. Minä en vain käyttäytynyt niin kuin lapsi. Olin oppinut ettei painajaiset lähtenyt huutamalla ja pyöreä huone ei ollut parempi paikka. Vaikeudet ei kaikonnut, ihan sama minne jouduin. Minne ikinä meninkin, siellä minä olin. Olin se sama mies, sama ihminen, samoine ongelmine, samoine painajaisine. Ne seurasivat minua kaikkialle.

Vaikka Sen olikin mielipuoli, hänen näkeminen oli jotenkin rauhoittavaa. Hän eli samaa arkea kanssani, samassa paikassa, samalla tavalla, ja hänen päänsä ei ollut vielä niin pehmyt etteikö hänen kanssaan voinut keskustella kuin oikeat ihmiset, joita me emme varmaan enää olleet, mutta minä olin hyvä näyttelemään sellaista. Katsoimme yhdessä kun vartijat veivät Fenin pois, raahaten häntä valkoista lattiaa pitkin kuin säkkiä. Tuntui siltä kuin olisin elänyt sen hetken monta kertaa aiemmin ja niinhän minä olinkin. Tämä oli vain toinen yö, kolmas. Kolmaskymmenes. En ollut laskenut niitä öitä jolloin joku vietiin pois joko lopullisesti tai vain hetkeksi. Kuitenkin tiesin etten näkisi Feniä vielä aamupalalla. Ehken näkisi häntä enää koskaan, ja se olisi ollut harmillista. Kenen hiuksia minä sitten solmisin? Seninkin kiharoihin olisi saanut lettejä, mutten koskaan uskaltanut yrittää. Minusta tuntui että hän vain hermostuisi.

Vartijoiden askeleet kaikkosivat ja minä käännyin katsomaan Seniä. Hän oli varmaan hukannut paitansa ja hänen käsivarsiinsa piirretyt kuviot näkyivät himmeässä kuunvalossa. Olin kysynyt niiden tarinaa monta kertaa mutta sain aina vastaukseksi jotain filosofista huuhaata mitä en ymmärtänyt. Sen katsoi minua takaisin, nyt ihan normaalisti, niin kuin hän yleensä minua katsoi.

”Saanko laskea varpaasi?”, kysyin hiljaisella äänellä jotta kukaan ei kuulisi, vaikka kyllä kaikki kuulivat. Täällä mikään ei pysynyt salassa. Sen pyöräytti silmiään. Hän oli lopen kyllästynyt kysymyksiini, enkä saanut vastausta. Hän vain kääntyi kannoillaan ja löntysteli huoneeseensa, joka oli täysin samanlainen kuin minun. En kysynyt saisinko seurata häntä, sillä tiesin että saisin, ja kiirehdin hänen peräänsä.

Istuin Senin sängylle johon hän oli itsekin asettunut ja otin kiinni hänen jalkaterästään, vetäen sen syliini. Hän ei taistellut vastaan, vaan nojasi harmaata lasia vasten ja nosti käsivartensa niskansa taakse huokaisten syvään. Minä tuijotin hänen varpaita, mutta en laskenut niitä. Minulla oli muuta ajateltavaa.

”Tuleekohan hän enää takaisin?”, kysyin, eikä ääneni meinannut kantaa. En ollut nukkunut tarpeeksi, ja ajatus siitä, etteikö yksi parhaimmista ystäväistäni tulisi enää luokseni tuntui painostavalta. Puristin Senin jalkaterää käsissäni ja purin hammasta. Sen ei välittänyt väkivaltaisuuksistani, vaan huokaisi ja sulki pienen pienet silmänsä joiden luomet painuivat miltei yhteen kun hän nauroi.

”Enpä tiedä. Ehkä tämä oli viimeinen kerta”, Sen sanoi ja hymyili taas sitä mieluista hymyä. Annoin kynteni painautua hänen ihoa vasten ja katsoin häntä vihaisesti. Miksi hän vitsaili vakavilla asioilla? Minusta tuntui että hän oli ilkeä vain ärsyttääkseen minua. Tappelimme paljon ja minä hävisin ne tappelut miltei poikkeuksetta. Silloinkin kuin voitin. Hän ei ottanut minua tosissaan.

Sen taisi tuntea tuijotukseni, sillä hän avasi silmänsä ja katsoi minua huvittuneena. Minun ei tarvinnut sanoa mitään saadakseni hänet ymmärtämään, että olin vihainen. Tai nälkäinen. Tai että minun piti mennä vessaan mutta en uskaltanut, sillä joskus pisuaarit puhuivat minulle rivouksia enkä halunnut kuunnella heitä. Katsoimme toisiamme hetken silmiin, ennen kuin Sen huokaisi syvään ja nykäisi jalkansa otteestani.

”Fei tulee aina takaisin. Tiedäthän sinä. Hän on kuin kevät. Tai niin kuin keväällä oli tapana olla”, hän sanoi, ja antoi minulle toisen jalkansa. Olisin pyytänyt sitä hetken kuluttua, mutta nyt minun ei tarvinnut. Hän tunsu minut läpikotaisin, ja se oli pelottavaa. Että joku voisikin tietää minusta kaiken, mutta josta minä en tiennyt hänestä paljon mitään. En tiennyt miksi hänkään oli täällä. En tiennyt miksi Fei oli täällä. Tiesin vain, että kolmannen kerroksen naku-ukko oli joskus piilottanut ruumiinosia vanhaan japaniaan virkavallan viihdykkeeksi. Mistähän hän oli saanut nekin sormet ja varpaat? Varmaan joltain kaltaiseltani, joka ei halunnut omistaa yhtään ylimääräistä.

”Mutta eihän kevättäkään ole enää näkynyt.” Enkä minä valehdellut, kun sanoin sen. Ikuinen viileys ja sumu oli peittänyt koko maailman. Ikuinen syksy, enkä ollut nähnyt aurinkoa aikoihin. Vain pieniä vilauksia siellä täällä sen säteistä. Puristelin Senin jalkaterää taas sormenpäideni välissä voimakkaasti. Hän piti siitä. Yksi harvoista asioista mistä tiesin hänen pitävän. ”Pitävätkö he Fein poissa niin kuin he pitävät kevään?”

Sen naurahti ja pudisti päätään. Hänellä oli tapana väittää kaikessa minua vastaan. Tai sitten minä olin aina tietämättäni väärässä ja hän oikeassa.

”Kukaan muu ei pidä Feitä poissa kuin Fei itse, ja ne demonit mitkä häntä riivaavat. Kevät ei tahdo tulla takaisin, emmekä voi häntä pakottaa.”

Minä vain nyökkäsin. En oikeastaan ymmärtänyt, mitä hän tarkoitti enkä enää kuunnellutkaan, vaan keskityin noihin sinertäviin ja ällöttäviin suoniin Senin jalkaterissä. Seurasin niitä peukaloillani, niin kuin jokia maakartoissa joskus vuosia sitten. En muistanut paljon noistakaan vuosista, mutta muistin kartat ja valtameret. Joku kertoi näköradiossa ettei meriäkään enää ole. Että on vain yksi ja ainut eikä se loppunut koskaan. Se oli ahdistava ajatus. Kylpyammeessani sentään tiesin, mihin vesi loppui ja mistä se alkoi.

Emme puhuneet enää. Sen oli sulkenut silmänsä ja antanut päänsä levätä lasista seinää vasten jonka toisella puolella oli minun huoneeni, mutten nähnyt muuta kuin kiiltävän, tumman pinnan ja vaimean heijastukseni. En tiennyt johtuiko sen vaimeus lasista vai olinko minä vain alkanut haihtumaan. En tuntunut näkevä itseäni mitenkään muuten kun yritin löytää heijastustani noista lasipinnoista. Epäselviä rajoja ja haaleita värejä. Siihenkö minut oli tuomittu jostain mitä en edes muistanut? Haalistumaan ja muuttumaan epäselväksi. Vai oliko se vain kirous, johon jokainen meistä ihmisistä oli tuomittu jo syntymästämme lähtien? Hiipumaan pala palalta, raja rajalta, väri väriltä, kunnes olimme poissa kokonaan. Minä olin jo hyvässä vauhdissa katoamaan kokonaan.

Katsoin Seniä hetken ja nykäisin häntä jalasta, ihan vain koittaakseni oliko hän nukahtanut. Hän ei liikahtanutkaan, joten tiesin voivani nukahtaa itsekin. Juuri siihen, eikä minun tarvinnut liikkua mihinkään. En halunnut nukkua yksin tällaisina öinä, kun tiesin ihan kaiken vainoavan minua aamuun saakka, olin sitten unessa tai valveilla. Sen herättäisi minut tai nukuttaisi. Ryömin hänen vierelleen ja lepäsin pääni hänen kättensä puoleen, ja hetken mietin että mitäpä jos tuo käsi yrittäisi tietämättään kuristaa minut kun silmäni välttäisi. Jäin tuijottamaan noita karvaisia rystysiä, enkä tiedä missä vaiheessa nukahdin istuvan Senin viereen. Senin joka vain esitti nukkuvaa, sillä hänenkin demoninsa piti häntä valveilla. Hän tiesi että minä tarvitsin häntä enemmän kuin hän tarvitsisi lepoa. Heräsin hänen käsivarsiltaan, hänen huutoonsa. Minä huusin takaisin kun pelästyin hirveästi ja Sen nauroi kuin mieluinen. Hän halusi vain ärsyttää minua.

LIITE 2

LUKU 2 (Luku, missä Kim näkee naisen ensimmäisen kerran)

Sairaalan pohjakerroksen itäpuolella oli tori, missä myytiin kaikenlaista. Kenkiä, hattuja ja hattaraa. Kuivattuja hedelmiä ja jotain kuusijalkaisia olentoja, kuivattuina ja kaulittuina lätyiksi. En muistanut miltä ulkoilma tuoksui tai miltä sade tuntui ihollani, mutta minusta tuntui että nuo lätyt haisivat hirveän pahalle, enkä pitänyt niistä. Hissin ovet avautuivat ja eteeni avautui käytävä lasisine seinineen, ja seinän takana avautui maailma, jonka osana en voinut elää ja hengittää. Pyöriä ja ihmeellisiä leijuvia lautasia lipui ohi toinen toisensa jälkeen ja kaiken sen seassa oli pieniä kojuja olkikattoineen ja myyjineen. Paljon ihmisiä ja paljon ääniä, mutten tuntenut heistä ketään enkä kuullut inahdustakaan. Lasi oli paksua ja kiiltävää, ja ne hennot auringonsäteet jotka pääsivät paksun pilvikerroksen läpi heijastuivat lasista kauniisti ja saivat minut miltei sokaistumaan. Näky oli kuin elokuvasta. Tiesin että kaikki mitä näin oli olemassa, mutten voinut kurottaa ja koskettaa mitään mitä näin.

Kävelin lähemmäs ikkunoita. Marmorinen lattia tuntui lämpimältä paljaita jalkapohjiani vasten ja se sai minut hymyilemään. En ollut hymyillyt moneen päivään ja kasvojani kihelmöi hassusti. Otin muutaman askeleen lähemmäs seinää ja painoin käteni lasia vasten hennosti. Sekin oli lämmin. Lämpimämpi kuin huoneessani, joka oli länsiseinustalla jonne aurinko ei paistanut edes hyvinä päivinä. Sormieni lävitse näin nuoren pojan myymässä ilmapalloja valkorunkoisen puun alla. Puussa ei ollut lehtiä ja se näytti ankealta. Kuolleelta. Puun takana oli koju, ja sen takana toinen koju. Kojut jatkuivat loputtomiin, enkä voinut laskea niiden määrää. Ajatus ahdisti minua niin, että minun oli pakko kääntää katseeni varpasiini ja laskea ne läpi kaksi kertaa.

Painoin etusormeni lasia vasten ja otin askeleen vasemmalle. Ohitseni käveli ryhmä lapsia koulupuvuissaan ja hattukojussa istuva mies yritti myydä olkihattua vastenmielisen näköiselle pitkälle naiselle joka roikkui vielä vastenmielisemmän laiskanpulskean miehen käsivarressa ja nauroi. Vaikken kuullutkaan mitään, pystyi kuvittelemaan kuinka hirveältä hän kuulosti. Otin toisen askeleen ja kolmannen. Näin toisen kuolleen puun ja sen alle pysähtyneen vanhuksen, joka istui puisen laatikon päällä ja tuijotti tyhjyyteen. Muistin, että olin nähnyt hänet ennenkin. Hänen jaloissaan

oli paperinen kuppi jossa oli kirjoitusta, mutta kirjaimet olivat haalistuneet enkä saanut niistä selvää. Pitkähiuksinen mies valkoisissa sandaaleissa pysähtyi vanhuksen eteen ja pudotti paperikuppiin kolikon. Kukaan muu ei edes vilkaissut häntä. Jatkoin kävelyä sormeni liukuessa lasia pitkin jättämättä siihen jälkeäkään. Sandaalimies käveli päinvastaiseen suuntaan ja katosi ihmisvilinään.

Näin kaikenlaisia ihmisiä, kiinnostavia ja epäkiinnostavia. Jotkut muistuttivat minua kasvoista jotka olin joskus tuntenut ja jotkut olivat minulle aivan uusia. Jotkut kasvot muistin, sillä tämä ei ollut ensimmäinen kertani pohjakerroksessa. Hattarakojua pitävä mies oli edelleen pulskea ja hänen pieni koiransa istui aivan samassa paikassa kuin jokaisella kerralla. Sen kihara turkki oli kauniisti leikattu, ja se näytti enemmän nallekarhulta kuin koiralta. Se nuoli sen puoleen kumartuvien lasten sokerista tahmaisista sormia ja sen häntä heilui pelkämästä innostuksesta. Olin kateellinen. Miksen minä voinut innostua ja saada iloa niin pienistä asioista? En oikeastaan pitänyt lapsista. Ainakin muistelin niin. Seinien sisällä ei ollut lapsia. Niin oli parempi, sillä minusta tuntui että Naku-ukko oli joutunut tänne siksi, että hän piti lapsista hieman liikaa. Se oli Senin lempitarina millä saada kolmannen kerroksen mamma pois tolaltaan. Viikko sitten he tapelivat keskellä kanttiinia asiasta. Moni yhtyi painiin, mutta minä en ollut niin pätkähullu. Jäin tappelussa aina alakynteen.

Kävelin bussipysäkin ohitse. Ihmiset odottivat seuraavaa bussia jonossa, joka kiemurteli katulamppujen ja liikennemerkkien lävitse, ja kun bussi saapui pysäkille, kaikki yrittivät päästä sen pienistä ovista ja ikkunoista sisään samaan aikaan. Raskaana oleva nainen kompastui katukivetyksen reunalla ja kaatui, muttei kukaan pysähtynyt auttamaan häntä. Minun täytyi katsoa pois ja ottaa muutama harppaus, etten joutuisi näkemään, kuinka välinpitämättömät kansalaiset talloivat hänen käsien ja jalkojensa päälle. Pysähdyin hetkeksi, sillä kuulin taas kellon tikittävän ja se kaikui tyhjässä käytävässä. Päähäni koski. Hengitin syvään ja puristin käteni nyrkkiin ja painoin sen vasten lasia. Ulkomaailman pahuus sai minut ahdistumaan, mutta tiesin, etten voisi itse sitä muuttaa. Miksi minä halusin olla toisella puolella lasia, jossa kukaan ei ostaisi hattujani tai huomaisi kun kaaduin? Tai vielä pahempaa, huomaisi, muttei tekisi mitään auttaakseen minua? Minä auttaisin. Lupasin sen itselleni. Jos joskus vielä saisin hengittää ulkoilmaa ja istua kadun kulmassa juomassa riisiviiniä ihmisten kanssa jotka välittivät minusta,

lupaisin auttaa jokaista joka kaatui jalkojeni juureen. Lupasin niin, koska en minä koskaan tulisi olemaan toisella puolella, eikä minun pitäisi siis pitää lupaustani.

Katseeni kiinnittyi puuhun, jonka oksat olivat täydessä lehdessä ja lehtien seasta pilkotti valkoisia kukkia joista jotkin olivat vasta nupuillaan. Puun vieressä oli kauniisti valoilla ja vihreillä lehdillä koristeltu koju missä pienen pieni mummo myi kukkia. Ruusuja ja orkideoja ja liljoja. Kaikenlaisia kauniita kukkia. Mummo näytti aina niin iloiselta ja lempeältä, eikä kukaan voinut näyttää hänelle hapanta naamaa. Uskoin, etten edes minä. Otin muutaman askeleen eteenpäin jotta näkisin mummon pienien lamppujen valossa, mutta mummoa ei näkynyt. Sen sijasta näin jotain paljon, paljon kauniimpaa.

Kojun keskellä seisoj nainen, käsissään valkoisia ruusuja ja hopeanauhaa. Hetken jo luulin, että aurinko vain temppuili silmiäni kanssa, sillä naisen pitkät, vienosti kiharretut hiukset loistivat auringon valossa kultaisena. Mutta en minä ollut sokeutunut eikä aurinko paistanut silmiäni, sillä kun varjo laskeutui kojun ylle pilvien peittäessä loputkin auringosta, näin selvemmin. Hänen hiuksensa olivat kuin olivatkin kullan keltaiset. Hän kumartui vanhemman miehen puoleen ja ojensi tälle käsivarsillaan lepäävät ruusut. En pystynyt hengittämään.

Hän oli kaunis. Kauniimpi kuin kukaan muu tässä maailmassa.

Jäin katselemaan häntä. Kaikki näyttivät pitävän hänestä. Hänen valkoinen mekkonsa hulmusi tuulussa kun hän käveli kojun reunalta toiselle järjestellen ruusuja maljakosta toiseen, ja pystyin melkein kuulemaan kuinka hänen korkeat korkonsa kopisivat murtunutta katukivetystä vasten. Hän ei näyttänyt keneltäkään, kenet olisin joskus tuntenut. Hänen huulensa olivat punaiset kuin joulukukat kojun reunalla. Hän ei voinut olla tästä maailmasta. Ei voinut. Hän oli pitkä ja voimakkaan näköinen, kuin hevonen, ja hänen silmänsä eivät olleet mustat kuin jokaisella muulla hänen ympärillään. Ne olivat taivaan siniset. Tai ainakin niin siniset, kuin taivas oli joskus ollut. En muistanut sitä itse, mutta olin nähnyt valokuvia. Taivaasta ja naisista, kuin hän. Erilaisista. Siksi tiesin, että hänen täytyi olla todellinen. Hänen täytyi olla olemassa. Ei minun tyhmä ja ruma pääni voinut kuvitella mitään noin kaunista.

En liikkunut paikoiltani pitkään aikaan. Tuijotin hänen kevyitä liikkeitään ja hänen keskittynyttä ilmettään, kun hän rakensi kimpun tulppaaneista ja vihreistä oksista. Hänen otteensa olivat paljon hellemmät kuin vanhan kukkamummon, joka tuntui käsittelevän hentoja oksia liian kovakouraisesti eikä koskaan antanut jo varattomille naisille ja miehille penniäkään periksi hinnoissa. Hän antoi. Pienellä pojalla ei ollut tarpeeksi kolikoita, mutta hän ei nykäissyt ruusua pojan kädestä niin kuin kukkamummo olisi tehnyt. Hän hymyili ja sitoi ruusun varteen punaisen rusetin, eikä nyrpistellyt nenäänsä. Poika juoksi tiehensä, ja hän katsoi tämän perään äidillisesti, pyyhkien kosteita sormiaan resuiseen esiliinaansa. Hän oli niin lempeä ja huomaavainen. Ei yhtään niin kuin muut. Hän ei antaisi kenenkään kaatua eikä jättäisi ketään maahan makaamaan tai tallaisi tämän ylitse. Hän ei välittänyt pienistä pennoista tai pistänyt itseään ensimmäiseksi ja kaikkien muiden edelle. Hän oli kuin yksi miljoonista, ja siksi Jumala oli värittänyt hänet eri väreillä, kultaisella ja punaisella. Hänen ihonsa ei ollut ruskehtava vaan lumen valkoinen, eivätkä hänen silmänsä olleet demonien ja paholaisten peili, vaan toivon ja rakkauden heijastuma.

Ja minä rakastin *häntä*.

Minä rakastin häntä enemmän kuin kukaan rakasti ketään tässä maailmassa

LIITE 3

LUKU 6 (Luku, missä Kim vaipuu uuteen psykoosiin)

Seisoin torin laidalla. Ulkona satoi ja ilma näytti harmaalta ja likaiselta. Mukulaisia katukivetyksiä peitti likakerros, ja musta vesi virtasi viemärikaivoihin. Ihmiset kiiruhtivat eteenpäin sateenvarjojen ja sadeviittojen kanssa. Pyörät eivät pysyneet pystyssä likaisilla kivetyksillä, eikä kukaan pysähtynyt antamaan alati puun alla istuvalle miehelle killingin killinkiä. Hänen paperikuppinsa oli ääriään myötä täynnä likaista vettä ja halkeili reunoilta. Siihen kirjoitetut kirjaimet olivat haalistuneet pois näkyvistä kokonaan.

Hän ei ollut kojussaan. Siellä ei ollut ketään. Kojun tukipuiden ympärille vedetty telttakangas oli ollut vielä päiviä sitten valkoinen, mutta nyt se oli harmaasta likainen ja ruma. Mietin, missä hän oli. Oliko hän turvassa sateelta? Pitikö joku huolen siitä, ettei hänelle tullut kylmä hänen varpaidensa kastuessa hänen avonaisissa kengissään? Se oli minun työni, pitää huolen ettei hänelle sattuisi mitään, ja että kun vesi pilaisi hänen nahkaiset kenkensä, hän saisi uudet. Toisin ne sänkyyn aamulla kahvikupposen kera hopeaisessa laatikossa, ja suutelisimme pitkään. Tyttäreemme nukkuisi vielä, ja edellisen päivän sade olisi poissa ja aurinko paistaisi valkoisten verhojen läpi makuuhuoneeseemme.

En näkisi häntä tänään. Tori oli miltei tyhjillään. Kukkat olivat suojassa sateelta, ja niin oli minun kukkasenikin. Sydäntäni särki, enkä tiennyt minne mennä tai mitä tehdä. Palaisin huomenna, kuten hänkin.

Mutta kun sade väistyi, hän ei tullutkaan takaisin. Kojun ympärillä oleva telttakangas pysyi paikoillaan, ja niin pysyin minäkin. Pysyin siinä niin kauan, kunnes minut haettiin pois. En nukkunut. Fei oli hiljaa ja Sen kuorsasi. Tuijotin pimeydessä minua tuijottavia silmiä, kysyin kysymyksiä ja annoin jonkun muun vastata niihin. Vastaukset loppuivat yleensä huutomerkkeihin, jotka nostivat ilmoille vain uusia kysymyksiä. Missä hän oli? Oliko hän kuollut? Olinko minä kuollut? Miten niin palsternakka ei ollut oikea kasvis? Minusta se oli. Myytiinköhän kukkakojussa palsternakkaa? Olikohan se edes elävä asia?

Kuulosti kakalta. Kävikö kukkaseni kakalla? Ei varmaankaan. Missä hän oli? Oliko hän kuollut? Mihin hän oli mennyt? Eikö hän enää rakastanutkaan minua?

Päivät vaihtuivat. Häntä ei näkynyt vielääkään, minun kukkaistani. Oliko hän jättänyt minut? Mutta minä rakastin häntä niin. Hän tiesi sen. Odotin päivän. Odotin vielä toisen. Sen jälkeen en muista, kauanko odotin.

Olinko sittenkin vain kuvitellut hänet, ja se sade oli pyyhkinyt kaiken järjen ja kauneuden pois mielestäni ja maailmastani? Oliko se makea ja sievä kuva hänestä tehty sokerista, ja sade oli huuhtonut hänet likaveden kanssa suoraa katujen pimeisiin viemäreihin? Olinko minä vain nähnyt näkyjä? Minun täytyi päästä ulos. Minun täytyi löytää hänet.

Minut pakotettiin nukkumaan. Minä itkin usein, enkä suostunut syömään. Sen hermostui minulle, ja minut vietiin pois. *Yksi, kaksi, kolme...*

LIITE 4

LUKU 26 (Viimeinen luku)

Olin turtunut, kauttaaltaan tunnoton, enkä nähnyt ympärilleni. Jo päivien ajan olin nähnyt vain pimeyttä ja tuntenut liekkejä sisimmässäni, ikävän liekkejä. Ne korvensivat minua ja tuntui siltä, kuin olisin vain painunut kasaan ja pienen pieneksi möhkäleeksi vankilani pehmeille lattioille. Hän käski minun olla vahva ja ajatella selkeästi. Hän käski minun olla itkemättä. Hän käski minun olla hiljaa. Ja minä tein mitä vaan minun kukkaseni minulta pyysi. En ollut itkenyt enkä murtunut. Olin ollut hiljaa. Minulta kysyttiin kysymyksiä enkä vastannut niihin. Tuijotin vain eteeni ja muistelin miltä hänen kätensä tuntuivat minun käsiäni vasten. Minun ihoani vasten. Mietin sitä miten rakastin häntä ja kuinka hän rakasti minua. Minun täytyi tehdä mitä vaan suojellakseni häntä. En puhunut. En seonnut. En itkenyt. Olin vahva. Olin murtumaton.

Minua vietiin paikasta toiseen ja taas kolmanteen, enkä minä puhunut. Minua uhkailtiin, enkä minä sanonut sanaakaan. Minuun sattui ja minua satutettiin, enkä minä enää välittänyt kivusta. Nytkin vartioiden kovakouraiset sormet uppoutuivat käsivarsiini kun he yrittivät taas viedä minua jonnekin. Minä kävelin, mutten nähnyt ympärilleni. En erottanut heidän kasvojaan toisistaan eivätkä jalkani kantaneet. En ollut nukkunut vuosiin, tai siltä minusta tuntui, ja lasisista seinistä läpi paistava aurinko sattui silmiini. Aurinko. En ollut nähnyt sitäkään aikoihin, aivan kuten en ollut nähnyt unia tai pimeydestä tuijottavia silmiäkään. Ne olivat jättäneet minut rauhaan. Kukkaseni oli pelastanut minut pimeydeltä, ja minun täytyi pelastaa hänet.

He päästivät minusta irti, eikä voimani riittäneet kannattelemaan ruumistani. He eivät sanoneet sanaakaan vain kävelivät pois, ja minä nojasin lasiseen seinään ja yritin nähdä, missä olin. Ja kun onnistuin, näin edessäni torin ja kaikki sen ihmiset. Lasinen seinä edessäni huurtui kun hengitin vasten sen kirkasta pintaa. Näin puiden lehdet, jotka loistivat keltaisina ja oranssina auringon valossa ja taivas ylläni oli osittain sininen, osittain harmaa. Ja minä näin hänet. Juuri siellä, missä olin hänet tavannut ja juuri siellä minne olin hänet jättänyt. Hän oli kaunis, ja minä tiesin hänestä kaiken. Hänen nimensä, hänen lämpönsä, hänen äänensä. Hän oli minun ja minä olin hänen.

Sormeni liukuivat lasipintaa pitkin ja annoin polvieni pettää painoni alla. Istahdin marmorilattialle, juuri niin kuin olin tehnyt lukemattomia kertoja aieminkin, mutta tällä kertaa kaikki oli erilaista. Näin kaiken selvemmin ja uudessa valossa. Auringonvalossa. Hänellä oli yllään valkoinen mekko, se sama jonka olin riisunut hänen päältään, ja hänen hiuksensa olivat kultaiset ja putosivat hänen hartioilleen, ja tunsin niiden kutittavan omaa ihoani vaikka ne olivat metrien päästä minusta. Hän asetteli liljoja saviseen maljakkoon, eikä hän hymillyt. Hän vain tuijotti savimaljaa tuulen heilutellessa hänen lainehtivia hiuksiaan, ja minä tiesin, että jokin oli hullusti. Jokin vaivasi häntä, ja minun täytyi tietää mikä. Äkkiä pääni ja koko sisustani valtasi se sama epätietoisuuden tunne, kuin aiemmin. En voinut auttaa häntä. Välissämme oli seinä, jonka lävitse en pääsisi. Ja sitten näin heidät. Valkopukuiset valtiat jotka olivat repineet minut hänen käsivarsiltaan. He tulivat hevosillaan kuin taivaalta, huomaamattani. Agentti Liu oli heidän joukossaan mustalla hevosellaan. En kuullut mitään, vain veren kohinan korvissani ja minä katselin kun he hakivat kukkaseni kukkaskojustaan. Hän ei taistellut vastaan. Hän oli peloton, suurenmoinen. Ja minä niin pieni ja pelokas. En ymmärtänyt mitä tapahtui. Oliko kaikki tämä edes todellista? Olinko minä unessa vihdoin?

Sormenpäätäni painautuivat lasia vasten lujemmin ja olin jähmettynyt paikoilleni. En voinut liikkua, vain katsella kun kaksi valtiasta taluttivat kukkaseni pois kojusta ja mukulakiviselle aukiolle silmiäni eteen. Ihmiset juoksivat karkuun, en tiennyt miksi. Katselin vain kukkastani ja hänen hämmentyneitä kasvojaan. Hänen kultaiset hiuksensa tarttuivat hänen kauniisti maalattuihin kasvoihin ja huuliinsa ja hän kääntyi katsomaan minua. Hän tiesi että olin siinä. Ja minä näin hänen silmistään, että olin epäonnistunut. En voinut suojella häntä. En voinut ottaa hänen paikkaansa. Valtiaat pakottivat hänet polvilleen, hänen kauniille, vaaleille polvilleen ja sitten näin sen jonkin, mikä sai sydämeni pysähtymään.

Agentti Liu laskeutui ratsunsa selästä, ja hänen kädessään oli jotakin metallista. Tunsin sen sormissani. Muistin punaisen värin ja minä muistin laukaukset. En enää hengittänyt. Tiesin mitä tulisi tapahtumaan enkä minä voinut sille mitään.

Ja minun kukkaseni katsoi minua vielä hetken verran. Näin hänessä kaiken sen mikä oli hyvää ja minkä vuoksi jaksoin hengittää. Näin hänessä tulevaisuuteni ja menneisyyteni.

Näin hänessä kaiken, mikä oli minulle tärkeää ja rakasta. Hänen punaiset huulensa olivat raollaan. Kukaan ei sanonut sanaakaan. Minä hakkasin lasia ja rukoilin, että se särkyisi. Olin ollut niin onnekas tähän asti. Ehkä se särkyisi ja minä voisin pelastaa hänet. Hänen siniset silmänsä sulkeutuivat, ja minä en voinut katsoa pois. Huusin apua mutta kukaan ei auttanut minua.

Laukaus. Lasiseinät värähtivät sormenpäideni alla. Mukulakivet värjäytyivät punaisiksi. Hänen valkoinen mekkonsa ei ollut enää valkoinen. Hän oli poissa, ja se oli minun syytäni. Minä olin tappanut hänet.

Ja minä rakastin häntä. Minä rakastin, rakastin, rakastin häntä.

En koskaan lopettanut huutamista.